

მეფისუბრი

სოციალ-დემოკრატიული ჟურნალი

№ 26.

კვირა, 17 ივლისი 1905 წლისა.

№ 26.

„მოგზაური“ წელი-
წადში ღირს 5 მან.
ნახევარ წლით 3 მ.
ცალკე ნომერი 10 კ.
ადრესი: თფილისი,
ნიკოლოზ ქ. № 44.

რედაქცია ღირს ყო-
ველ დღე ღირს
10 სანთ. 10 სანთ.
1 საათამდე, და სა-
დამოს: 6 სათ. 7 სა-
ათამდე.

ზინაბასი: რუსეთი.—მომავალი ერობა, ნ.-ვასი.—სხვა-და-სხვა ამბები.—დაბა სოფლის ამბები.—უცხოეთის ქრონიკა.—გაკვირთ, სან-დონისა.—დრონი იცავლენ ანუ მწარე ფიქრები (სამი მოწოდება), აზი-ანისა.—ფელეტონის მაგიერი, №-ისა.—განმარტება.—ჩემი შთაბეჭდილე-ბანი, ლიასი.—ჭურნალ-გაზეთებიდან.—„ცნობის ფურცელს“.—ბურჟუა და პროლეტარი, თარგმანი.—შურის ძიება, ეშმაკისა.—დედაკაცი დი მისი ეკონომიური მდგომარეობა ცეტკინასი.

რუსეთი.

რუსეთის დღევანდელი აზვირთებული ცხოვრება რა მთავარ მომქმედ ძალთა ბრძოლის ნაყოფია. ჩაგრული, უფ-ლება ახლილი დიდი უმრავლესობა ებრძვის მწაგვრელსა და ბრძოლის სამუდამო ალტურვილ უმცირესობას. რუსეთის ხალხი და ჩინოვნიკი რუსეთი ანუ რუსეთის ბიუროკრატია აიკორი ეპოპირდაპირე. ბრძოლა ამ სორ ბანაკთა შო-რის დღეს როდი დაწყებულა. ის კარგა ხანია ღვიოდა ხალხის გულში; დღეს კი მან ფრთა ვაშალა, საოცრათ გაიზარდა და გაძლიერდა. ერასაც წინა ხანებში წლები სჭირდა, დღეს საათობით დრო აღარ უნდება და განმანთავისუფლებელი მო-ძრაობაც მდევის ნაბიჯით მიისწრაფის უკანასკნელი მიზნისა-კენ. თამამათ შეიძლება ითქვას, რომ თანამედროვე ხანა მო-ძრაობისა არის გადამწყვეტი ხანა. ყველასათვის თვალსაჩინოა, რომ რუსეთის ცხოვრების ძველ კალაპოტში ჩაყენება შეუძლე-ბელია. ასეთი ახრი მხოლოდ უგუნური ადამიანის რცნებაში თუ დაიბადება. ხალხმა აიღო თავსუფლების აღლო, გაითვა-ლისწინა თავისი უნუგეშო მდგომარეობა, გაიკო ნამდვილი მიხეზი იმ აუტანელი გასაჭირის, რომელსაც წინეთ „ღვთის რისხვას“ აწერდა, იცნო მტერ-მოყვარე და შეინძრა, გაიწია თავისუფლებისაკენ და განა შეუძლია რაიმე ძალას ამ გო-ლიათის უკან დაწევა, ძველ კალაპოტში ჩაყენება?

იოცნებონ ამ იმედით იმ გონება დაბნელებულებმა, რომელთათვისაც ცხოვრების უკან სვლა ხელსაყრელია, ჩვენ კი გადავავლოთ თვალი რუსეთის დღევანდელ ამბებს. რასაკვირველია ყოველის უწინარეს თქვენს ყურადღებას ამ მოძრაობის მოწინავე რაზმი, რუსეთის პროლეტარიატი, მიიპყროვას. რუსეთის მუშა—ეს დაუძინებელი და მას-თან შეგნებული მტერია დღევანდელი ბიუროკრატის; ყოველგვარი საშვალეებით ებრძვის ექსპლოატატორების ძლიერებას, ებრძვის თავ-გამოდებით, გაბედულათ. განა არის სადმე ისეთი ქალაქი, სადაც მუშათა გაფიცვა არ მომხდარი-ყოს, სადაც პოლიციასა და პროლეტარიატს შეტაკება არ მოსვლოდეს? განა არის რუსეთში ისეთი სამრეწველო დაბა-ქალაქი, რომლის ქუჩებზედაც არეულობა არ მომხდარიყოს? გაფიცვა და ქუჩის დემონსტრანცია ჩვეულებრივი მოვლენა შეიქმნა რუსეთის ცხოვრებაში და თავისი სიდიადით მთელი ქვეყნის ყურადღებას იპყრობს. გაიხსენეთ პეტერბურგის ქუჩები

ცხრა იანვარს, ივანოვო-ვოზნესენსკი, მოიგონეთ ლოდის და ვარ-შაგის პროლეტარიატის მამაცო იერიში, იმათი ბარიკადები. გაიხსენეთ აგრეთვე შავისა და ბალტიის ზღვის მეზღვაურთა აჯანყება, ჯავშნიანი გემი „პოტიომკინი“ და „გიორგია“, დრაგუნთა ესკადრონის ავსტრიაში გადასვლა და იქ იარაღის დაყრა.

ყველა ამგვარი ფაქტიდან ცხადათ ჩანს, რომ მებრძოლთა ერთი ბანაკი ინგრევა, და ერთის დანგრევა ხომ მეორის გაძლიერებას ნიშნავს.

არც თუ გარდამავალი ბიუროკრატული სისტემა არის გულ ხელ დაკრფილი; ისიც უკანასკნელ ღონისძიებას ხმარობს, გონიერება კი სულ სხვა გვარ მოქმედებას მოითხოვდა. ჩათრევას ჩაყოლა „სჯობიაო“ ნათქვამია და აქაც ხომ საქმე ჩათრევით გათავდება; ვინ ვის ჩათრევს არავისათვის საიღუმლო აღარ არის.

გაძლიერებული დაცვის წესები თითქმის ყველა ქალაქებში და დაბებში შემოიღეს, ახლა კი მთელი მხარეები და ქალაქები სამხედრო მართვის წესზე არიან გომოცხადებულნი. ცენზურის სისასტიკეს საზღვარი აღარა აქვს. ცოტათ თუ ბევრათ გაბე-დული გაზეთები ერთი-მეორეზე იხურებიან. უთვალავი ციხე-საპყრობილები დამნაშავეებით გამოიძსო, პოლიცია აურაცხელ იარაღს და ასაფეთქებელ წამალს იჭერს; პოულობენ მთელს ლაბორატორიებს, რომლებშიაც ბომბებსა და სხვა ამაფეთქებელ ყუმბარებს ამზადებენ. ფარულმა ლიტერატურამ თითქმის ნება დართულს გადააჭარბოს. სულ მოკლე ხანში რამოდენიმე ნება დაურთველი სტამბა აღმოაჩინეს რუსეთის სხვა და სხვა კუთხეებში.

პოლიცია დაიბნა და თუ კიდევ ანერნებენ ფარული საწყა-ბების დაჭერას—ეს ამიტომ, რომ უკანასკნელთა რიცხვი აღბათ ძალზე გამრავლდა. ყველა ზემო აღნიშნული ფაქტები ამტკი-ცებენ, რომ მოძრაობამ შორს, ღრმათ გაიდგა ფესვები.

საშინლათ იმატა პოლიციელთა და ყაზახთა უღეტამ. ტელეგრამები სავსეა ამგვარი ამბებით და ჩვენი თვალითაც ხშირათ ვხედავთ.

გლებთა მოძრაობაც დღითი დღე ძლიერდება: მაზრიდან მაზრაში გადადის, გუბერნიიდან გუბერნიაში. მსხვილ შემომუ-ლეთა აკლებს წიოკება ხშირ მოვლენათ გადაიქცა. ზოგიერთ-ალაგებში გლებ-კაცობა სრულიათ ჩამოშორდა ბიუროკრა-ტიას, ზურგი შეაქცია მის ყოველგვარ დაწესებულებას და თავისი სახალხო საშვალეებით გამოდის. გლებთა მოძრაობის გაძლიე-რება იქიდანაც შეგვიძლია დავასკენათ, რომ მან ყაზახთა უბ-ნებშიაც იჩინა თავი. გაზეთებიდან ვტყობილობთ, რომ ყუ-ბანისა და დონის ყაზახებში მოძრაობა დაწყებულა; ყაზახ რუსობა კი ყველაზე უფრო კონსერვატიული ნაწილია რუ-სეთის გლებ კაცობისა, ვინაიდან მატერიალურათ სხვებზე უფრო უზრუნველ ყოფილია.

საქმის ნორმალური მიმდინარეობა თითქმის ყველა უწყებაში დარღვეულია. უმაღლესი, საშუალო და ზოგან დაბალი სასწავლებლები დახურულია, სასამართლოებს ხალხი შორდება. მიმოსვლა და საქონლის გადატან-გადმოტანა გაძნელდა. ქარხნები და ფაბრიკები იხურებიან და მრავალი მუშა ხელი უსაქმოდ რჩება. უკიდურესი სიღარიბის მიუხედავად გადასახლდა რაოდენობა მატულობს და კიდევ მეტს უკმაყოფილებას იწვევს.

აი ასეთია დახლოვებით რუსეთის დღევანდელი ცხოვრება. ყოველივე ეს რომ ჩინეთში ან სხვაგან სადმე ხდებოდეს, ჩვენი გაზეთები სამსე იქნებოდა „ჩინეთის რევოლიუციის“ ამბებით.

მოხავალი ერობა.

I

მთელი ჩვენი „საზოგადოების“ ყურადღება დღეს მიქცეულია მთავრობის მიერ წამოყენებულ ერობის სიკატხზე. ძველმა რეჟიმმა ერთ-ერთ საჭირო დათმობათ კავკასიაში ერობის შემოდებაც დაინახა; მაგრამ როგორ და რა გზით განახორციელოს ეს რეფორმა, ან რომელი წესდება შემოიღოს—1864 წლისა თუ 1892-ის, თუ სულ ახალი ადგილობრივი პირობების შეთანხმებით? აი კითხვა, რომელიც გახდომიან თავსატეხათ. ამ მიზნით დგება განსაკუთრებული საბჭო, რომელშიაც იწვევენ „საზოგადოების“ და „მკვიდრთა“ წარმომადგენლებს და მათი აზრის მოსმენის შემდეგ შეუდგებიან საქმის განხორციელებას. ასეთია სურვილი. მიზანი კი, რასაკვირველია, არის ამობოქრებული ცხოვრების დამშვიდება და, რამდენათაც შესაძლებელი იქნება, ძველ კალაპოტში ჩაბრუნება. ჩვენ არ ვიცით, რამდენათ შესძლებენ მიწვეული ელემენტები ისეთი ფორმის გამოჩინებას, რომელმაც უნდა შესძლოს ცხოვრების დამშვიდება—სასწაულიც შესაძლებელია—მაგრამ ერთი კი აშკარაა—ამ საქმის ინიციატორებს ავიწყდებათ, რომ ძველი კუპრი ახალ ღვინოს ვერ გაუძლებს.

არ შეიძლება ძველ რეჟიმში ახალი ცხოვრების შესაფერ დაწესებულებათა შემოდება და განვითარება, და ყოველი ასეთი ცდა უნაყოფოთ ჩაიგლის. დღეს ყველასათვის აშკარაა, რომ ყველა საზოგადოებრივ დაწესებულებათა და ორგანიზაციათა შორის ერთობ ვიწრო კავშირია, როგორც ერთმანეთში, ისე ყოველ მათგანისა საზოგადო წყობილებასთან, და შეუძლებელია, ერთი მათგანის განვითარება კერძოდ, მთელი რეჟიმის შეუცვლელათ. ჯერ უნდა განთავისუფლდეს, გაიწმინდოს სამოქმედო ასპარეზი, გაიფანტოს დახშულ-დაობებული ჰაერი იმ არედან, საცა უნდა იმოქმედოს ახალმა დაწესებულებამ და შემდეგ შეიძლება ასეთ დაწესებულებათა შესახებ ლაპარაკი, მათი მოწყობა და მათი შემწეობით ხალხის ინტერესების სამსახური. ამის დასამტკიცებლათ შეგვიძლია თვით რუსეთის ცხოვრებიდან მოვიყვანოთ მაგალითები. თვით ის სახელგანთქმული ერობა, რომელიც ყველაფრის მხსნელათ მიაჩნდათ ამ რამდენიმე წლის წინეთ, შემოდებული იყო 1864 წელს, დღევანდელთან შედარებით ბევრათ უფრო ვრცელი პროგრამით, უფლებებით და საზოგადოებრივი მხრით უფრო სამართლიან პრინციპზე იყო აგებული, მაგრამ მისი მოქმედების ყოველი ნაბიჯი არწმუნდება მთავრობას და იმსაც, ვის ინტერესებსაც უკანასკნელი ყველაზე წინ აყენებდა დღემდინ, რომ ასეთი ერობა არ შეეფერება მთავარ წყობილებას, რომელსაც უნდა ემსახურებოდეს ყველა სახელმწიფოში არსებული ორგანიზაცია. შედარებით ისეთი „უმანკო“ დაწესებულებაც კი, როგორც იყო მაშინდელი ერობა, ვერ შეი-

გუა თვითმყოფელმა ბიუროკრატიათ და თითქმის დღევანდელი მისი შემოდებისა შეუდგა მისი უფლებების და სამოქმედო ასპარეზის შეკვეცას. და დღეს, როგორც მოკვების წინააღმდეგობა—იგი გადაქცეულა წოდებრივ დაწესებულებათ, თანდათან იხურება და მიწის მფლობელთა ორგანიზაციათ, რომელიც იურიდიულათ გუბერნატორების და შინაგან საქმეთა სამინისტროს ერთ-ერთ კანცელარიათ უფრო შეიძლება ჩაითვალოს, ვიდრე საზოგადოებრივ თვითმართველ ორგანოთ, ასეთივე ბედი ეწვია თავისუფალ, დამოუკიდებელ სასამართლოს, რომელიც იმავე 1864 წელს იქმნა შემოდებული: ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოსთან და თან ჩამოართვეს მთელი რიგი საქმეებისა; წესდებით დამოუკიდებელი მოსამართლეები მოხელეებათ გადაქციეს და მართლმსაჯულების სამინისტროს ხელქვეითებათ შექმნეს; მოსწეს მამრიგებელ მოსამართლეთა არჩევნები თითქმის ყველგან, ხოლო იმ სამ—ოთხ ქალაქში, საცა ეს წესი დღემდინ დარჩა, მოსამართლეებს ირჩევს არა ხალხი, არამედ პლუტოკრატია ანუ ფულის არისტოკრატია, რომელიც არსებითათ ყოველთვის ერთგული მოკავშირე ყოფილა ბიუროკრატისა. ასეთი იყო ბეჭვდითა სიტყვის შეღავათებისა და ქალაქის თვითმართველობის ბედაც. და ყოველივე ეს იყო ნამდვილი ლოლიკური შედეგი არსებულ რეჟიმისა: ცხოვრებას კომპრომისები არ უყვარს—გაბატონებული ძალა ყველაფერს თავისებურათ ქმნის და იმორჩილებს. ამიტომ ჩვენ სრულეით არ გვიკვირს, რომ მესამოცე წლებში ზევიდან დაწყებული შენობა უნიადაგო გამოდგა და ყველა დიდი რეფორმები უშედეგოანი შეიქმნენ. არ შეიძლება კედლების და სახურავის ამოყვანა უსარძიკვლოთ, მაშინდელი რეფორმატორობა კი ასეთ გზას ადგა; საზოგადო პოლიტიკური წყობილება ძველებური დარჩა, ხოლო იქა-იქ „შეაბანინეს“ დიდი შენობის პატარა ნაწილები. სამუშაოთ, საზოგადოების მოშხადება და შეგნება არ აღემატებოდა ამ რეფორმების შექოლებათა ხალხისადმი კეთილის მყოფელობას, და ამით აიხსნება ის ალტაცება, რომლითაც მიეგებენ ვერეთ წოდებულ „დიდ რეფორმებს“. მერე, სად იყო დიდი რეფორმები, ან კი შესაძლებელია დიდი რეფორმების მოხდენა უხალხოთ, შესაძლებელია ხალხის საქმის უხალხოთ მოწყობა? რასაკვირველია არა. „რეფორმების“ კი არა ზ ნამდვილი რეფორმის მოხდენა შეუძლია მხოლოთ ხალხს, რომელიც ჩვენ დროში შეუდგა კიდევ საქმეს და ვერც ვერავინ დაუშლის მის დაგვირგვინებას. ეს არის უმთავრესი განსხვავება წარსულსა და აწმყოს შორის და სწორეთ ეს არის თავდებიც ცხოვრების განთავისუფლებისა. ვინც დღევანდელ მოძრაობას ჩაუკვირდება, ის აშკარათ დაინახავს, თუ კი გონებით ბრმა არ არის, რომ მისი ნიშნობლივი თვისება არის წვრილმანებისა და „თანდათანობის“ უარყოფა. მას ვერ აკმაყოფილებს ვერც ის ლიტონი დაპირებები, რომლითაც ორ თვეში ერთხელ მიმართვენ ხოლმე და ვერც წვრილმანი „შეკეთებანი“ შერყეული ბიუროკრატული შენობისა. ის თხოულობს სრულს განთავისუფლებას, და თხოულობს ამას შეკნებულათ, მტკიცეთ. იცის რომ, რამდენათაც შესაძლებელი იქნება, ბიუროკრატია არ დაიშლის ვაჭრობას, ყოველ ღონეს იხმარს, რაც შეიძლება ნაკლებათ დააკმაყოფილოს იგი, მაგრამ ყოველივე ეს უფრო ამტკიცებს მის შეგნებას და აფართოვებს მის მოთხოვნილებებს. ის, რის მოთხოვნასაც გუშინ ვერც კი ბედავდა მოძრაობა, დღეს აღარ აკმაყოფილებს ხალხს და ეს გარემოება უფრო და უფრო ამწვავებს არსებულ კრიზისს. ყოველი დაგვიანება უფრო სახიფათოა ბიუროკრატისთვის მაგრამ ამის შეგნება არ არის, ბატონს ბატონობის დათმობა უჭირს, ხალხის კეთილდღეობა უფრო და უფრო ირყევა, ხალ-

ხის მოწინააღმდეგეთ კი ფეხქვეშ ნიადაგი ეცლებათ... აი, ასეთია დღევანდელი დღის მდგომარეობა! ამ დროს ერობიდან საქმის დასრულება მეტა რომ არა ვთქვათ, შეფუთვითაა უნდა ჩაითვალოს, მით უმეტეს რომ ასე არის გამორკვეული, რა სახის იქნება ის საზოგადოებრივი ცუდი ცუდი, რომელზედაც იქნება დამოკიდებული ყველა დანარჩენი ორგანიზაციათა მოქმედება და კომპეტენცია; არ ვიცით, როგორ განსაზღვრება ადამიანის, მოქალაქის უფლებები, რა ადგილი ექნება მას მიჩენილი სახელმწიფოში; არ ვიცით, როგორი საზოგადოებრივი ცხოვრება იქნება, საპოლიციო უბანი, თუ თავისუფალ მოქალაქეთა სამოქმედო კავშირი ე.ი. არ ვიცით, რა სივრცის და სიმაღლის შენობა გვექნება, და მისი ოთახების ან უკეთეს რომ ვსთქვათ ერთი კუნძულის მოწყობა უნდათ. განა, შესაძლებელია ასეთი ხეობა—მოძღვრება?

ფეიქრობთ, რომ არა, და როგორც ვთქვით ყოველი ასეთი ცდა უნაყოფო იქნება. უნაყოფო იქნება მით უფრო, რომ კითხვის გარკვევა—შემუშავება განზრახულია როგორც ცხოვრების გარეშე, ისევე ძველებური გზით, უფრო შემთხვევითი საბჭოს დახმარებით, ვიდრე ნამდვილი ხალხის წარმომადგენლების მონაწილეობით. აქ ერთმანეთში არეულია წოდება და მეცნიერება, მრწველობა და მწერლობა—წარმომადგენლებს იწვევენ, ან სახელობით, ზვიდან ან კარჩაკეტილ არჩევნებით! ამით კი, რასეკვირველია, ვერაინ უწოდებს საზოგადოების წარმომადგენლებს. მაშ რას ეკითხებიან? ვინ არის ცხოვრების და მის მოთხოვნილებათა უკეთესი მცოდნე, ვიდრე თვით ხალხი? დღემდინ ასეთი მხოლოდ ბიუროკრატია იყო კანონის ძალით, ხოლო ამასვე იჩემებდა ცხოვრებას მოწყვეტილი ინტელიგენცია. ნუ თუ დღევანდელმა ცხოვრებამ კიდევ ვერ გაუანტა ასეთი ცრუ მორწმუნეობა? და თუ არ ჯერათ მით უარესი მათთვის, რადგან ყოველი მათი ნაშრომი ყინულზე ამწებულათ უნდა ჩაითვალოს.

6. — ვა.

სხვა და სხვა ამბები.

12 ივლისს დილის 8 1/2 საათზე ოლგის ქუჩაზე ეტლით მიდიოდა თფილისის პოლიცემისტერი კოვალიოვი. როცა ეტლი მდივანის სახლს დაუპირდაპირდა ვიღაცამ ყუმბარა ესროლა პოლიცემისტერს. ყუმბარა გასკდა და პოლიცემისტერი სამ ადგილას დაიჭრა, მაგრამ, ექიმების აზრით ქრილობები საშიში არაა.

— როგორც ამბობენ, პოლიცემისტერისთვის ყუმბარა სტუდენტ ხერხეულიძეს უსვრია. ხერხეულიძეს პოლიციელები დაედევნენ და ბელვიუს ბაღთან დაიჭირეს. მძიმეთ დაჭრილი ხერხეულიძე ჯერაც არ მოსულა გრძობაზე.

— გასულ კვირაში ქუთაისის საპრობილედან თავლებში გაანთავისუფლეს ბუღუ მდივანი, რომელიც წელიწადი და 1 თვე იჯდა ციხეში, რადგან პოლიტიკური დანაშაულის ჩადენა ბრალდებოდა.

— საქარის სანერგეში მუშათა გაფიცვის გამო მუშაობა დროებით შეწყვეტილია.

— საფილოქსერო კომიტეტი წელს, გლეხთა მოძრაობის გამო თავის მოქმედებას სწყვეტს.

— ჩვენ გავიგეთ, რომ რაჭაში თ-დი ჯ. ყიფიანი, რომელსაც მძაურო ადარ გააჩნია, ცდილა მილიციის შედგენას. მოუწვევია თავად-აზნაურნი და რჩევა მიუცია, მაგრამ, რო-

გორცა სიანს, განზრახვა ვერ მოუყვანია. ჯერ სისრულეში იმიტომ, რომ მეტი წილი არ დათანხმებულა. (თბილისი დღის ა. ყიფიანი ისევ ბუჯოლოვ-ნაგრობს თავის მუშაობას (ცეკ).)

— ს. აბელ ძეხიდან. «ივ.» ატყობინებენ: ამ ორის კვირის წინათ, ღამით, კეთილშობილთა მილიციის ზოგიერთმა შეთავაზებთა აბელ კალატოზიშვილის სახლის საპოლიციო დასტეხეს საშინელი სროლა ხსენებულ სახლისკენ მომავალ ცხენ-სატყობის წინააღმდეგ. გონათ, რომ გლეხბატები მოდიან და დატყობას და აკლებას გვირგვინო. მომავალმა ცხენოსნებმაც, რა კი თოფის ხმა გაიგეს, იფიქრეს, ალბათ კალატოზიშვილის სახლს გლეხბატები იკლებნო, და სროლით გასცეს პასუხი. ატყდა საშინელი სროლა, ოთხმოცამდე ტყვია დაიხარჯა და ბოლოს, ორთავე მხარის სასაცილოთ, გამოირკვა, რომ მომავალი ცხენოსნები მილიციის მეთაური ზ. აბდუშელიშვილი და მისი ამაღის ზოგიერთი წევრები ყოფილან.

— როგორც ერევნიდან გვატყობინებენ, სისიმანდის თუჯის გადამდნობ ქარხნის თოფის წამლის საწყობიდან უცნობმა პირებმა მოიპარეს 11 ფუთი და 9 გირვანქა დინამიტი, 7 ხის ყუთით- 4 ფუთი, და 14 გირვანქა თოფის წამალი და 129 კაპსული.

— 16 ივლისს, ნაშუილდევის 4 საათზე, კავკასიის ნამესტნიკის გრაფ ვორონცოვ-დაშკოვის თავმჯდომარეობით სასახლეში მოხდა კრება საერობო დაწესებულებათა შემოღების შესახებ ზოლპარაკება.

— ოთხშაბათს, 13 ივლისს, მესამეთ წარსდგენ ნამესტნიკის წინაშე გენერალ ამილახვრის-მიერ ქართლიდან გამოგზავნილ გლეხების დეპუტაციები. სულ 48 კაცი იყო ცხინვალისა და მეჯვრისხევის საბოქაულოებიდან. ნამესტნიკმა ამ დეპუტაციებს სიტყვა-სიტყვით იგივე გაუმეორა, რაც წინა დეპუტაციებს, და გააფრთხილა—მთავრობასთან უთანხმოება არ გამოვადგებათო.

— საქარის სანერგის გამგე აგრონომი სტაროსელსკი დანიშნა ქუთაისის გუბერნატორის თანამდებობის აღმასრულებლათ.

დაბა-სოფლი ამბები

სოფ. შუხუთი (გურია). შუხუთშიაც უფველ უქმე დღეს იკრებიან გლეხები თავიანთ საჭირო საგნებსად მოსაღაპარაკებათ. კვირას 5 ივნისს თავი მოიყარა 500 კაცმა და ქალმა ეკლესიის გადაჯანში, კრების მიზანი იყო გამოკვლეა თუ რამდენი უმუშა-სელო ოჯახი იყო დავარდნილი და რამდენი ქცევა უნა ქანდათ (ამ დავარდნილებს) გასამარგლავი. როდესაც დეტალურათ გამოკვლეიეს ეკლესიური, შემდეგ ორატორმა მიმართა კრებას; «აი ამხანაგებო, ამდენი ოჯახია ჩვენს სოფელში უმუშა სელოთ დავარდნილი, უნა უფუჭდებთ უმარგლავი და რაღა ძმობა იქნება თუ არ გაუწვიდით სელს და გაჭირებულს არ წამოვაუჩებთ?! საჭიროა, ამხანაგებო, დავკმარათ გაჭირებულთ, სელი გაუწოდოთ და მით ვიხსნათ შიშილით სიკვდილისგან!...» „მზათ ვართ ეკლეს! მზათ! დაძახს ხალხმა ერთხმათ.

მეორე დღეს, რიგხვით ასმა კაცმა მოიყარა თავი სოფლის ერთ კუთხეში და სადამომი ეკლას უნა დაიშუშავეს. ამასთან საურადალებოა ისიც, რა უნის ჰატორნები ხარჯისათვის არ შეუწუხებიათ, თვითოეულს თავისი სადელი მოუვიდა სახლიდგან. ხემის მხრით მე ვუსურვებ დე-გრძელობას ასეთ კეთილი საქმისთვის ამ ჰირთ, ვინც არ დაიხარა და საშუალოხედ თავის ნებით გამოცხადდა.

მამაკაცებს გურიაში არც ქალები ჩამოხრენ. ქალებიც შეუდგენ თავიანთი საქმეების მოწესრიგებას და წარმომადგენლების ამოჩვენებას.

საუბრებო ცომები მიიღეს „უზატიონის“ ქალების გასასწორებლათ. დღეს გურული სოფელი ქალი თუ კაცი ერთნაირი უფლებით — თანასწორათ არიან და კრებებზედ ერთნაირ აქტიურ მონაწილეობას იღებენ თავიანთი საქმეების მოწესრიგებაში.

სოფლელი გლეხი.

სოტევი. დრონი იცვალენ და მასთან მთელი საზოგადოების აზროვნებაც თან შეიცვალა:

ხალხის უმეტესი ნაწილი მხურვალე მონაწილეობას იღებს დღეს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. თითქმის ყველასვე უფრო კონსერვატიულ ელემენტებს, სიმღვდელეობასაც კი აუხილა თავალი ცხოვრების სინამდვილემ, ჩაითრია თავისი სვირთებში, აბობოქრა და ახმაურა.

16 ივნისს სოფ. სოტეველ ეკლესიის გადავანში მოიყარეს თავი ერთთა ქვემო რაჭის ოცი სოფლის მღვდლებმა და მედავითნეებმა, რათა მოეღვაწა თავიანთი ქირვარამს: პირველათ შეესვენ მღვდლები იმ კითხვას, თუ როგორ დაეკმაყოფილებათ მედავითნენი, რომელნიც მოითხოვდნენ მღვდლებისგან უოკლეიკო მათი შემოსავლის შესამდე ნაწილს. მღვდლები ორ ბანაკთა გაიყვეს: ერთ მათგანს, უფრო პრგრესიულ ელემენტებისგან შემდგარს სურდათ დაეკმაყოფილებათ მათი მოთხოვნები — მეორე, კონსერვატივები კი გაიძახდნენ: „ჩვენ თვითონ შიშობით ვინცრებით, ხალხი ჩვენ დრამას ადარ კვამლეკს, ახალი თაობა ჩვენ წინააღმდეგ ამხედრებულა და ხალხს „გვიბუნტებს“; ჩვენ არ შეგვიძლია მედავითნეებს შესამედი ვაძლიოთ, მოვასწინებთ მთავრობას ჩვენი გაჭირვება და რასაც გადაწყვეტენ მასვე დავითანხმებით.“

ამ სიტუეებზე პირველი ჯგუფის ერთმა მღვდელთაგანმა მოკლე, მაგრამ გრძობიერი სიტუვა წარმოსთქვა საზოგადოთ ხალხის გაჭირებულ მდგომარეობაზედ, და აგრეთვე მედავითნეებზედაც: „მამანო!“ გაისმა ხმა მღ. კ... ჩვენ სიმღვდელეობა აქამდის ხალხს გონებას ვუბნელებდით, გრძობას ვუხმობდით და თან ჯაბეში ხელსაც ვუწყოფდით, რომ იმისი ოფლით და სისხლით მონაგებული გროში ჯიბიდან ამოკვევლიჯა; ჩვენ მათ ინტერესებს არ ვემსახურებოდით, ჩვენ ვინცრდით მათი შევლეთაგის ინტერესებს, ესლა კი როდესაც ცხოვრების სინამდვილემ თავალი აუხილა, ნათლათ დანახეს, თუ ვინ არის მათი მტერი, ვინ მეგობარი. ჩვენ მტრებათ გამოკვანდალს და ზიზლით გვიტყვიან. ივინი მართალი არიან, ამიტომ ჩვენ ჩვენ ამხანაგებთან ერთათ ხალხს შეუერთდეთ და მათთან უსამართლობას შეუბრძოლოთ. ესლა, რაც შეეხება მედავითნეებს, განაგრძო მღვდელმა, მათ არა თუ შესამედი, არამედ ნასკვარიც კი ეკუთვნის თქვენი შემოსავლიდან: ხომ იცით, მამანო, რომ თულები, რომელსაც თქვენ იღებთ მთავრობისაგან, გლეხების ნაოფლარია, მას, ნუ თუ სამართალი არ იქნება, მათი თულებიდან შესამედი მანინ მიიღონ? ივინი თქვენზე ნაკლებს არ შრომობენ; ამიტომ შემოსავალი შრომის და გვართ, რომ განაწილდეს უფრო სამართლიანია.“ ამ სიტუეებზე მეორე ჯგუფის მღვდლებმა ერთ ხმათ წამოიძახეს: მთავრობიდან დანიშნულ ჯამაგირებს და ხურც დრამას ნუ შეეხებთ! ჯამაგირი შრომის და გვარად კი არა, დირსების და გვართ უნდა იყოს დანიშნული, მედავითნენი თან და თან თიცნებოდენ და გაიძახდნენ: „თურმე მართალი უოფილა, რასაც მღვდლებზე ამბობენ: ისინი თავიანთი კუჭისთვის იბრძვიან და ჩვენი ცოლ-შვილის ჯაგრი ადარ აქვთ, თუგინდ შიშობლითაც იხრებოდენ მანინ. ჩვენ გავითვლებით, არც წინაგაზე მოკვანკრებით, არც ნათვლასზე და არც ქორწინებაზე. ამ სიტუეებზე პირველათ მღვდლები უვირდენ, რომ თუთქვერთაც შეგვიძლია წინაგა-ლოცვა შევასრულოთ, ბოლოს კი ითულებულნი შეიქნენ დათანხმებოდენ პირველი ჯგუფის

მღვდლების წამოყენებულ აზრს და დაადგინეს შემდეგი რეზოლიუცია: „თუმცა ჩვენმა შემოსავლამა იკლო და ადვილი შესაძლებელიც არის სულ მოკვესნას მომავალში, მაგრამ ვადღებთ ვართ ვაძლიოთ მედავითნეებს შესამედი ჩვენი უოკლეიკო შემოსავლისგან.“ ეს რეზოლიუცია წაუკითხეს მედავითნეებს და ისინიც დათანხმდნენ.

დასასრულ მღვდლებმა დაადგინეს: მაშინ როდესაც ჩვენ სხვეებთან ერთათ ბიუროკრატის პრეტესტს ვუცხადებთ, ბევრი ჩვენგანი თურმე ხალხში პოლიტიკიდან გამოგზავნილ პრეკლამაციას აგრტელებს; ამიტომ სვეედური გამოცხადდეს ამისთანა პირებს.

სოტეველი ქალი.

ახსაბადი. ამ დღეებში აქ, ადგილობრივ სამხედრო საავითმეთობში, უარდაიცვალა სტამბროვსკი — მასწავლებელი ახსაბადის ვაჟთა გიმნაზიისა. სტამბროვსკი ექვსი თვე ციხეში იჯდა. მას ბრადლებოდა ადგილობრივ მუშათა შრომის მთავრობის საწინააღმდეგო აზრების და არა ლეკალური ლიტერატურის გავრტელება. 23 მაისს ტაშკენტის საოლქო სასამართლო სესხიამ გააჩნია მისი საქმე და ორი წლით ციხეში დანატიმრება გარდაუწვიტა. თუმცა სტამბროვსკი ახალგაზრდა და ჯანსაღი კაცი იყო, მაგრამ გასპიის ზღვის გამოღმა მხარის ტუღმა ჰაერმა და ციხის აუტანელმა რეჟიმმა ტუღი გავლენა იქონიეს მასზედ, ავით გახდა, და უდროთ წუთი სოფელს გამაძახა. რადგანაც აქური ციხე სრულიათ მოკლებულია საავითმეთობს, ავით გამხდარი ტუსადები სამხედრო ან სამოქალაქო საავითმეთობში გადავით ხოლმე, მაგრამ სტამბროვსკის ავით მეთობის დროს ეს ჩვეულება მსდველობაში ადარ მიუღიათ; მხოლოთ მაშინ, როდესაც ავითმეთობს პირისაზე და ხელები დაუშავდა და ყველასათვის ცხადი შეიქმნა მისი სიკვდილის აუცილებლობა, გადაიყვანეს სამხედრო საავითმეთობში, სადაც რამდენიმე საათის შემდეგ კარდაიცვალა.

სტამბროვსკის დასაფლავებას დიდძალი ხალხი დაესწრო. დაიკეტა მთელს ქალაქში მალაზიები, ღუქები, სტამბები, რვინის გზის სასკელონოები და და მისწავლე ახალგაზრდობა ქალი თუ კაცი, მუშები და კანტონებში მოსამსახურენი „Вы жертвой пали в борьбе роковой“ — სიმღერით მისდვედენ კუბოს უკან, რომ ჯეროვანი პატივი ეცათ თავისი ძვირფასი მასწავლებლისათვის.

კუბოს წინ მიუძღოდა მრავალი გვირგვინი წითელ ლენტებზე „სიმართლისათვის მებრძოლს“, „უსამართლობის მსხვერპლს“ და ბევრი მაგვარა სიტუეების წაწერით. გზაზე ზოგეკრებებს საკულისხმო სიტუეები წარმოთქვენ, როგორც მაგ. საოლქო სასამართლოს წინ, გიმნაზიის წინ, როგორც რუსულათ ეგრეთვე სომხურათაც. როცა პრეტესტის მიუხალოვდა სატუსადოს, რომლის წინ უნდა გაველოთ, ტუსადთა თხოვნით შეხედდენ. ტუსადები თანჯრებიდან იეურებოდენ. ერთმა ტუსადმა (პოლიტიკურმა დამნაშავე ცატურგვამა) სიტუვა დაწყო, მაგრამ მტველებმა კაწვეტის და თანჯარას მოამოკეს. ხალხი ადელდა და მოითხოვა სიტუვის გაგრძობის ნება მიეცათ, მაგრამ მასუხათ სალდათებმა ციხის უოფლის თანხმობით თანჯრებიდან ხალხში სროლა ასტენეს. სროლის დროს არავინ არც მომკვდარა და არც დაჭრილა. რა ნახა ხალხმა, რომ სალდათებთან სიტუვით ბრძოლა არ შეიძლება, გაჭყვა უკან კუბოს სასაფლავზე, საიდანაც მშვიდობიანათ უკან დაბრუნდა.

ს. ა.

უ ქ ხ მ ე თ ი ს ქ რ მ ნ ი კ ა.
კერმანის მთავრობა და სოციალიზმი.

ცნობილი „კომუნისტური მანიფესტი“ კ. მარქსის და ფრ. ენგელსისა შემდეგი სიტუეებით იწყება: „ევროპაში გამოჩნდა საზარელი აჩრდილი — აჩრდილი კომუნისზმისა.“ ის

„აჩრდილი“, რომელმაც ჯერ კიდევ ამ სამოცი წლის წინეთ დააურთხო ფუფუნებით და მკონარებით გარემოცული ძლიერნი ამა ქვეყნისანი—დღეს მრისხანეთ აიმაართა და მთელი თავისი ძლიერებით დასცქერის ქვეყანას მედიდურათ და წარბ შეუხრელათ. ახლა ყველასათვის თვალ საჩინო გახდა „საზარელი აჩრდილი“ და დინჯს და დარბაისელ ბურჟუაზიას რაღაც მოუსვენრობა და შეწუხება დაეტყო. ის ახლა და ახლა უწინდებურათ ვეღარ უხვევს გვერდს პროლეტარიატს, რადგან უკანასკნელმა საკმაო ძალა და გამოცდილება შეიძინა; იგი იძულებულია ანგარიში გაუწიოს მუშათა კლასის პარტიას და ეს გარემოება არა ერთსა და ორ ბურჟუას აგდებს საფრენებელში. რაც დრო გადის, უფრო და უფრო იზრდება და ძალღონეს იჩენს დაჩაგრულთა ბანაკში მყოფი უმრავლესობა, უფრო და უფრო ფართოვდება მისი გავლენა დღევანდელ სახელმწიფოთა საქმეებზე. ამ უკანასკნელ დროს გერმანიაში მომხდარ ინციდენტმა კიდევ უფრო გაუზარდა სახელი სოციალ დემოკრატის და ქვეყანას დაანახვა, თუ რა ძალა ინახება მუშათა კლასში. 23 ივნისისთვის გერმანიის სატახტო ქალაქ ბერლინში სოციალ-დემოკრატებმა დანიშნეს კრება, რომელზედაც ფრანგ სოციალისტს ჟორესს რეფერტი უნდა წაეკითხა. რეფერატის ტემა იყო: „მსოფლიო მშვიდობიანობის იდეა და საერთაშორისო რეაქციის სოლიდარობა“. ასეთი განზრახვა გამოიწვია საფრანგეთსა და გერმანიას შორის ამას წინათ მომხდარმა კონფლიქტმა (უთანხმოებამ), რომელიც კინალამ აქ ორი სახელმწიფოს შეტაკებით დაბოლოვდა. გერმანიის მთავრობას ვერაფრათ ესიამოვნა სოც.-დემოკრატების მიერ განზრახული კრება და გერმანიის იმპერიის კანცლერმა თავადმა ბიულოვმა აცნობა საფრანგეთში გერმანიის ელჩს, რომ ჟორესი აღარ შეწუხებულყო ბერლინში გამოსამგზავრებლათ; უარი ჟორესის ბერლინში ჩამოსვლაზე თავ. ბიულოვმა დიპლომატიური მლინქვენელობით შეალამაზა და საფრანგეთის სოციალისტებს ქება-დიდება შეასხა. კანცლერის ასეთმა საქციელმა დიდი მითქმა-მოთქმა გამოიწვია დასავლეთ ევროპაში. ბურჟუაზიულმა გაზეთებმა დაგმეს ბიულოვის განკარგულება, რადგან ამ განკარგულებამ მთელი ქვეყნის ყურადღება მიიქცია და დაამტკიცა, რომ გერმანიის ძლიერ მთავრობასაც ეშინია თურმე „საზარელის აჩრდილის“. ჟორესმა კი თავის გაზეთის ფურცლებზე პასუხი გასცა გერმანიის კანცლერს. პასუხს სახელათ ქვია „შიში წინაშე სოციალიზმისა“. ჟორესი სხვათა შორის სწერს:

„დიპლომატიური ცნობა, რომლითაც გერმანიის იმპერიის კანცლერმა აკრძალა ბერლინში დანიშნული კრება გვაჩვენებს, თუ როგორ გავრცელებულა სოციალიზმი და რაოდენათ გაძლიერებულა მისი მნიშვნელობა ეროვნულ და საერთაშორისო საქმეებში. რაც უფრო ზრდილობიანათ და მოხერხებულათ უქიციანებს კუდს კანცლერი ფრანგ-სოციალისტებს, რომელთაც ამასთანავე სიტყვის უფლებას ართმევს, მით უფრო ცხად ყოფს შეწუხებას, რომელსაც თვით უძლიერესი მთავრობანიც კი გრძნობენ სოციალიზმის წყალობით. მართლაც და, ჩვენ ხომ მხოლოთ მშვიდობიან პროპაგანდისათვის ვემხადე? ოდით და არა რომელიმე მთავრობის თავ-დასასხმელათ და ასაკლებათ. მარა, რადგან ასეთ განზრახვას სოციალისტები აცხადებენ—მას ნებას აღარ რთავენ ხოლმე. ასეთ არეულ-დარეულ დროში, ყოველი მთავრობა იძულებულია ყური დაუგდოს საერთაშორისო პროლეტარიატს, როგორც ომის მოწინააღმდეგე ფაქტორს. და თუ მთავრობა ამას არ იზამს და პროლეტარიატის ხმას აბუჩათ ალებას დუაპირებს—მაშინ კიდევ უარესი მისთვის, რადგან თვით პროლეტარიატი ნებას არ მისცემს, რომ მას გვერდი აუხვიონ. არა

თუ ჩვენ, პროლეტარები, არამედ ყველა მშვიდობიანობის მოტრფიალე ადამიანებიც მტრული თვლით შეხედავენ იმ მთავრობას, რომელიც აკრძალავს ომიანობას—წინააღმდეგ მანიფესტაციას. ევროპის სოციალიზმი, რომელიც ერთათ ერთ მომქმედ და ძლიერ პარტიას წარმოადგენს, რომელიც მშვიდობიანობას იცავს, მილიონობით მოიპოვებს მომხრეებს...“

სოციალ-დემოკრატების კრება, მიუხედავათ იმისა რომ მას ჟორესი ვერ დაესწრო—მაინც შესდგა. კრებაზე წაიკითხეს ჟორესის ტელეგრამა, რომელშიც ის აზრია გატარებული, რომ, რაც უნდა ეცადოს მთავრობამ ერთი ერის მეორეს წინააღმდეგ ამხედრება—პროლეტარიატი მაინც ერთია, სხვა და სხვა სახელმწიფოს პროლეტარიატი ერთ და იმავე მიზნით არის გამჭვალული, მათ ვერავითარი ძალა ვერ დააშორებს ერთი მეორეს. თუ რომ ერთ ჩვენგანს სცემენ—ეს იმას ნიშნავს, რომ ჩვენ ყველას გვცემენ და თუ ერთ ჩვენგანს, აქებენ ეს ყველას საერთო ქებაა. ტყვილათ გონიათ ჩვენი ერთობის წინააღმდეგ ამხედრების განზრახვით რამე გაიტანონ. პირ ექით ამით ჩვენ კიდევ უფრო მჭიდროთ გვაერთებენ ერთი მეორესთან, და მხოლოთ თავის შიშს ამჟღავნებენ, შიშს სოციალიზმის წინააღმდეგ. ტელეგრამას კრება აღტაცებით მიეგება და შემდეგი საპასუხო დეპეშა გაგზავნა:

„მეტის მეტი სიამოვნება აღძრა ჩვენ გულში თქვენი დეპეშის მამაცურმა სიტყვებმა. ძმურ სალამს გითვლით თქვენ და მთელი საფრანგეთის სოციალ-დემოკრატის, ბურჟუაზიას სურს დაქსაქსოს საერთაშორისო პროლეტარიატი, მაგრამ ამ განზრახვას სოლიდარულ წინააღმდეგობას ვაუწყებს საერთაშორისო პროლეტარიატი. ჩვენ შორის არ არსებობს არავითარი კონფლიქტი და უთანხმოება. ჩვენ ვიცით მხოლოთ ჩვენი საზოგადო საქმე, ჩვენი საზოგადო მიზანი.“

გ ა კ ვ რ ი თ.

ამ ბოლო დროს ჩვენში დაარსდა რამოდენიმე ინტელეგენტისაგან შემდგარი ჯგუფი, რომელმაც თავის თავი ავტონომიის მომხრეთ გამოაცხადა. ამ ჯგუფს მიემხრო თავდაზნაურობა და მღვდელ-მონაზვნები. ყველა ამათ დღეს მეტათ გაუცხოვლდათ ხალხისადმი სიყვარული. ისე არასფერს იტყვიან ან არ დაწერენ, რომ საქართველო, ქართველი ერი, ქართველი მუშა და გლეხი არ ახსენონ. მათი სიტყვით ქართველი ხალხის მხსენლნი, მათი ინტერესების დამცველნი მხოლოთ ისინი იყვენ და არიან. ყველა მათ, ვისაც მართლა ხალხთან ჰქონია საქმე, ხალხისთვის ტანჯულან, ხალხის კეთილდღეობისთვის დაუღვევათ თავისი სიცოცხლე—ყველა ესენი ავტონომისტების სიტყვით ხალხის მტრები არიან, ხალხს ატყუილებენ, ყალბ გზაზე აყენებენ. ერთი სიტყვით, არავითარ საშუალებას არ ზოგავენ, რომ „მესამე დასა“ ხალხის თვალში დაამცირონ. ვინ მოსთვლის რამდენ ქორს არ ავრცელებენ!!

მაგალითათ ისინი ავრცელებენ ხალხში იმ აზრს, რომ „მესამე დასელები“, როგორც პროლეტარიატის ინტერესების დამცველნი, ცდილობენ ხალხი გაღარიბონ, მის გაღატაკებას ხელი შეუწყონ. ამას ვითომ მარქსის მოძღვრება ასწავლიდეს მესამე დასელებს. ავტონომისტები ეუბნებიან ხალხს: თქვენ იტანჯებით და უბედურნი ხართ სიღარიბის გამო, მესამე დასელები კი თქვენ უფრო მეტათ გაღარიბებას ცდილობენ, მოკლებულნი საკუთრებას, თქვენ გინდათ საკუთრების შექმნა—მესამე დასელები კი ბედნიერების დამყარებას საკუთრების მოსპობით ცდილობენ, დახეთ რა ყალბ გზაზე

დგანან? ნუ დაუჯერებთ მაგათ, დაგვიჯერეთ ჩვენ, რომელი-
თაც თქვენი გამდიდრება გვინდა და არა ვაღატაკება, მესამე
დასეულნი ცდილობენ ხელოვნურათ შექმნან სიღარიბე და
მახელ ააწინონ მომავალი საზოგადოებრივი წყობილება; ჩვენ
ვი გვინდა გამდიდრებით განახორციელოთ სოციალიზმი, შევ-
ქმნათ ძმობა ერთობა და თანასწორობა!! აი მოკლეთ ის,
რასაც ეს ვაჟბატონები ხალხს ეუბნებიან. ელი უფიცო და
საბრალონო!! თუ შემოხსენებელი ბავშვური მსჯელობა გონე-
ბის სისუსტით მოვლით, მეტათ შესაბრალონნი ხართ, მაგრამ
თუ ამ ქორს განზრახ თხზავთ, მეტათ საზიზღარი რამყო-
ფილხართ. აბა დასახელებეთ ერთი სტრიქონი მაინც იმ მოძ-
ღვრებისა, რომელსაც მესამე დასეულნი მისდევენ, სადაც ნა-
თქვამი იყოს, რომ ხალხის გაღარიბებას ხელი უნდა შეეწყ-
ყოს, რომ საჭირო და სასიამოვნო იყოს ეს გადაბრება; არა,
ერთი წიგნი, ან ბროშურა მოგვინახეთ მაინც, სადაც ეგ
თქვენგან განგებ მოჭორილი ამბავი ეწეროს!

ო, საცოდავო! მაგ ბავშვური ტიტინით გინდათ დაარ-
წმუნოთ ხალხი?! ხალხი, რომელიც, თქვენდა სამწუხაროთ,
უკვე გამოუხიზლდა და ნათლათ არჩევს მტერსა და მოყვარეს,
ბრუნდა და სწორ გზას!!...

თქვენ არ გესმით, მაგრამ ხალხმა კი კარგათ იცის, რომ
მხოლოდ მარქსის დიდებული მოძღვრების მიმდევარნი არიან
მათი ინტერესების დამცველნი, მათი შეგობრებნი, იცის რომ
ყველა მშრომელი ხალხის შეერთებით, კლასობრივი გათვით-
ცნობიერებით, სოლიდარობით და არა განცალკევებით შეი-
ძლება მაღწიონ მათ თავიანთ მიზანს.

კარგათ ესმის ხალხს, რომ ავტონომია კავკასიაში, სადაც
მრავალი სხვა და სხვა ერებია ერთმანეთში არეული, მათთვის სა-
ზარალოა, რომ ეს ავტონომია მოასწავებს ერთი ერის მეო-
რეზე გაბატონებას შუღლსა და მტრობას, უკეთ რომ ვთქვათ,
კაცთა მჭამელობას, რაც მეტათ აფერხებს მუშათა პარტიის
განვითარებას... თქვენ არ იცით, მაგრამ ხალხმა იცის, თუ
ვინა ხართ თქვენ, ქართველი ბურჟუაზიის განვითარების მო-
ტრუალენო! თქვენ არ უმტკიცებდით ხალხს ამ სამი წლის
წინეთ, რომ სომხები ქართველების მტრები არიან, რომ მათ
შორის არაფერი საერთო არ არსებობს!!... თქვენ არ გაიძ-
ხოდით, რომ რაღაც საერთო ინტერესებისთვის ქართველმა
მუშებმა თავის მტერ ქართველ ბურჟუაზიას მხარი უნდა დაუ-
ჭირონო, ეცადონ მის გაძლიერებას, რითვისაც თავიანთი
ინტერესები მის ინტერესებს უნდა დაუმორჩილონო!!... ხალ-
ხის მეგობრები ვართო!... სტყუით და ათასჯერ სტყუით!!...
სად იყავით მაშინ, როდესაც ისე საჭირო იყო ხალხის-
თვის მუშაქა, რატომ ერთხელ, ერთხელ მაინც არა მო-
იღეთ ხმა ხალხის სასარგებლოთ, რათ გარბოდით გან-
განზე მაშინ, როდესაც მრავალ ტანჯულ ხალხს მიოდა,
პურსა და სამართალს ითხოვდა?! თქვენ ქართული ბურჟუა-
ზიის განვითარებას უქადაგებდით მაშინ იმათ, ხოლო თქვენი
მოკავშირე თავად-აზნაურნი და მღვდელ-მონაზნები ასი წლის
იუბილეის იხდიდენ, დღესასწაულობდენ... მაშინ თქვენ,
თფილათ და რბილათ, კაბინეტებში ისხდით და გულ-გრი-
ლათ შესცქეროდით მათ ბრძოლას, არა თუ თანაუგრ-
ძნობდით, თქვენ ჰკიცხავდით კადვც მათ... მესამე დასე-
ლები საქართველოს დაუბრუნებენ, განგაშობდით მაშინ... ალ-
ბათ გრძნობდით, რომ თქვენგან ათვალისწინებული პრო-
ლეტარიატი თქვენ ყალბ «ნაციონალაზმს» ბოლოს მოუ-
ღებდა, თქვენ სიყალბეს გამოაშკარავებდა!.. ეხლა ხალხმა იცის
ვინ არის მისი მტერი და ვინ მოყვარე, მიხვდა და შეიგნო,
რომ მხოლოდ პროლეტარიატის თავგანწირულ ბრძოლას

შეუძლია ქვეყნათ ბოროტობა, ცარცვა—გლეჯა, უძცირესო-
ბისაგან უმრავლესობის ყველფა მოსპოს და მომხმარებელ ქვე-
თესი საზოგადოებრივი წყობილება დაზარალდეს... ქვეყნათ
მშრომელმა და ჩაგრულმა საზოგადოების ელემენტმა იცის
ახლა, რომ მუშათა ინტერესების დამცველი პარტია არის ქო-
მაგი არა თუ მარტო მუშისა, არამედ ყველა ჩაგრულისა...
ეს პარტია გახდა დღეს ჩვენში ერთ-ერთ უმრავლესობა. ქართველი
ხალხი ხედავს პროლეტარიატის ძლიერებას, მის შესამჩნევ
ზრდა-განვითარებას, თავ-განწირულ ბრძოლას უკეთესი მომე-
ვლისადმი და დარწმუნებულია, რომ მის ზრდას ვერ შეაჩე-
რებს ვერაფერი. და თამამათ მიდის თავის დიდებული მიზნისკენ
—სოციალიზმისკენ. მერე საზარალოა ხალხისთვის მუშათა
პარტიის გამარჯვება? სრულებითაც არა, პირიქით, ის სა-
ზოგადოებრივი წესწყობილება, რომლის გულისთვისაც იბრ-
ძვის მუშათა პარტია მოასწავებს ყოველგვარ ექსპლუატაციის
მოსპობას... მუშები ვერ გაინთავისუფლებენ თავს ექსპლოა-
ტაციისგან, თუ არ მოსპვს ყოველგვარი გაჭირვება, ყოველ-
გვარი ექსპლოატაცია. ამის გამო ისინი იბრძვიან ყოველ
ექსპლოატატორს, იცავენ ყოველ გაჭირვებულს.

ჩვენი მოწინააღმდეგენი ამბობენ, რომ მუშათა პარტია,
რომელიც თავის მოძღვრებას ეკონომიურ განვითარებაზე ამ-
ყარებს, დაინტერესებულია კაპიტალიზმის განვითარებაში,
წვრილ მესაკუთრეთა, ხელოსანთა და წვრილ მოვაჭრეთა და-
ღუბვაში, მათი სიტყვით ეს პარტია ხალხის გაღატაკებას აჩქა-
რებს, მას ხელს უწყობს, რათა თავის მიზანი განახორციე-
ლოს... მეტი რომ არა ვთქვა—მეტათ სასაცილოა ამ ნაირი
მსჯელობა. ეს თქვენ გინდათ, ბატონებო, ხელოვნურათ ხალ-
ხის გამდიდრება, გამდიდრებით სოციალიზმის დამყარება.

ამბობენ, რომ მუშათა პარტია უშთავრეს ისტორიულ
ფაქტორათ აღიარებს მხოლოდ ეკონომიურ ფაქტორს, რომ
ამ პარტიის აზრით სოციალისტური წესწყობილების დამყა-
რება შეიძლება მხოლოდ მაშინ, როდესაც მსხვილი წარმოება
სამუდამოთ გააძევეს წვრილ წარმოებას; ამ ნაირათო, ამბო-
ბენ ჩვენი მოწინააღმდეგენი ნაციონალისტები და ძმანი მათ-
ნი, მუშათა პარტია დაინტერესებულია წვრილ ხელოსნების,
წვრილ მოვაჭრების, წვრილ გლეხკაცობის დაღუბვაშიო და,
როგორც დაინტერესებულნი, ყოველ ღონისძიებას უნდა
ხმარობდენ მათ დასაღუბავათო.

ამაზე მხოლოდ ასე შეიძლება უპასუხოს კაცმა: მუშათა
პარტია კი არ ახდენს ეკონომიურ ევოლუციას:—წვრილი
წარმოების გაძევა მუშათა პარტიის დაუხმარებლოთ ხდე-
ბა არავითარი საბუთი არ აქვს მუშათა პარტიას, რომ მან
ამ ეკონომიურ პროცესს ხელი შეუშალოს და ვერც შეუშ-
ლის ხელს, რომ კიდევ მოინდომოს, რადგან ამ პროცეს-
ის განვითარება დამყარებულია რკინის კანონებზე, რომლის
დაწერა ჩვენ ნებაზე არ არის დამოკიდებული. ჩვენ უნებურათ
ხდებთ ეს ეკონომიური განვითარება, ჩვენ უნებურათ ისპობა
წვრილი წარმოება, ჩვენ უნებურათ ვარდებთ ათასობით და
ათათასობით ხალხი სიღარიბეში... ეს ცხადზე უცხადესი ფაქ-
ტია, მაგრამ მუშათა პარტია მაინც ვერ ისურვებს ამ ეკონო-
მიური განვითარებას შეჩერებას. ზევითაც ვსთქვით რომ ამ პრო-
ცესს ვერავინ შეაჩერებს და ამიტომ ყოველივე ცდა ამისა-
თვას წარმოადგენს უდიდეს სისუფელეს; იმასთანა სისულე-
ლეს, როგორც ჩაიღინეს ინგლისელმა მუშებმა, როდესაც
კონკურენტის მოსასპობათ, ფაბრიკების განადგურება განი-
ძრახეს. დიახ, მუშათა პარტია არა ცდილობს კაპიტალიზმის
განვითარების შეფერხებას, არც იმას ცდილობს, რომ წვრილი
წარმოება ისევ ისე ფეხზე დაყენოს, დაღუპვისაგან იხსნას,

მის განვითარებას ხელი შეუწყოს. ეს თქვენა გსურთ ჩვენო მოწინააღმდეგენო, მაგრამ, გარდა იმისა რომ თქვენი სურვილი ყოველთვის სურვილათ რჩება—ეგ სურვილი გლენობისა და წვრილი ბურჟუაზიის ინტერესებს ეწინააღმდეგება. ყოველივე ცდა თქვენი მხრით, რომ ეგ თქვენი სურვილი განახორციელოთ, წარმოადგენს უნაყოფო დროს დაკარგვას და სხვას არასფერს. თქვენი უსაფუძლო ლაპარაკით და დაპირებით, სარგებლობის მაგივრათ, ვნება მოგაქვთ გლენებისთვის და წვრილ ბურჟუაზიისთვის, რადგანაც ამით უნერგავთ მათ გულში უნაყოფო ოცნებას, უბნელებთ გონებას და აყენებთ იმ ნაირ ნიადაგზე, სადაც ის ვერასოდეს ვერ დაიცავს თავის ინტერესებს, ვერ გაიუმჯობესებს თავის მდგომარეობას.

წვრილი წარმოების მოსპობა აუცვლებელია. ეს, როგორც წინეთა ვთქვით ჩვენი სურვილების წინააღმდეგ ხდება; ჩვენ უნებურათ მოქმედობს კაპიტალიზმის სასტიკი ძალა, ჩვენ უნებურათ ღარიბდება ხალხი და ვარდება კაპიტალიზმის ბრტყალებში. განა კარგია ხალხის გაღარიბება, განა მუშათა პარტია დანტერესებულია ამ გაღარიბებაში? სრულებითაც არა, პირ იქით, მუშათა პარტია მეტათ დანტერესებულია, რომ ეს გაღარიბება არ ხდებოდეს, რადგანაც რაც უფრო სწრაფად უფსკრულში ვარდება ხალხი, მით უფრო უძნელდება მას ამ უფსკრულიდან ამოსვლა და შებრძნა. ვინაა თა, რაშია ჩარევა მუშათა პარტიის ძლიერება დამოკიდებულია არა გადატაკებულ ხალხის გამრავლებაზე, არამედ მებრძოლ მუშათა კლასის ზრდა-განვითარებაზე. რაც უფრო ვითარდება ცხოვრება, იზრდება მოთხოვნილება, მით უფრო აუტანელი ხდება გლენებისთვის და ხელოვნებისთვის ცხოვრება, მით უფრო უძვირდება მას სურვილი თვისი აუტანელი ცხოვრების გაუმჯობესებისთვის... ის ეძებს მომქმედ, მებრძოლ ძალას, ჩაგრულთა მოსარჩლე პარტიას და პოულობს კიდევ მას. ამ ნაირათ თან და თან იზრდება და ვითარდება მუშათა პარტია. მართალია, როდესაც სასიკვდილოთ გამზადებული წვრილი ბურჟუაზია, პროლეტარათა ექსპლოატაციით, თავის გაღარჩენას ცდილობს, მუშათა პარტია მარედი თავის ძალღონით ეწინააღმდეგება ამ ექსპლოატაციას, მაგრამ იგივე პარტია სულით და გულით მომხრეა იმ ზომებისა, რომელიც არ ეწინააღმდეგება რა პროლეტარათის ინტერესებს, აღუმჯობესებს გლენ-კაცის და წვრილ ბურჟუაზიის მდგომარეობას, უადვილებს მათ ცხოვრებას, ამ ნაირ ზომებს წარმოადგენს: არა პირდაპირი გადასახადის მოსპობა, პროგრესიული, შემოსავლის კვალობაზე გადასახადის დაწესება და სხვ... ამასთან ერთათ მუშათა პარტია იბრძვის და თხოულობს დაბეზავებული ხალხის გონებრივ ამაღლებას, ბავშვების უსასყიდლოთ სწავლას, მათ საზოგადოების ხარჯზე ღებრდას, თხოულობს, რომ ღარიბ ხალხს შეეძლოს უსასყიდლოთ ექიმობა და სასამართლოში მისი ინტერესების დამცველათ უსასყიდლო ვეპილის ყოლა.

მხოლოდ ამ ნაირ ზომებს შეუძლია წვრილი მწარმოებელის მდგომარეობა გააუმჯობესოს, რამდენათაც ეს შესაძლებელია თანამედროვე საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. რამდენიც უნდა ვეცადოთ, წვრილ მწარმოებელს დაღუპვისაგან ვერ ვიხსნით. ყველას მათ ვერ გავაშლიდრებთ, კაპიტალისტათ ვერ გავხდით. აი სწორეთ ის პარტიები, რომელთაც თავის თავი გლენებისა და წვრილ მწარმოებელთა ინტერესების დამცველათ მოაქვთ, გლენკაცობისა და წვრილ მწარმოებელთა პირველი მტრები არიან. მუშათა პარტია ეხმარება და ესარჩლება წვრილ მწარმოებელს არა როგორც მწარმოებელს, არამედ როგორც

მხმარებელს (потребитель), რადგანაც წვრილი მწარმოებელიც და გლენკაცობაც იძულებული არიან თავის მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლათ სხვილი წარმოების საქონელს მიმართონ, ე. ი. ძალა უნებურათ, სხვილ წარმოებას უვარდებიან კლანჭებში; მოკლეთ რა მათ ვთქვით, მუშათა პარტია ეხმარება მათ იმდენათ, რამდენათაც ისინი სხვილი წარმოების მიერ დაჩაგრულ ელემენტებს წარმოადგენენ.

რა შედეგი მოსდევს ამ ნაირ დახმარებას? რაც უფრო უმჯობესდება წვრილი წარმოების და გლენის მდგომარეობა, რაც უფრო ფართოვდება მათი მატერიალური და გონებრივი მოთხოვნილება, რაც უფრო მეტ თვითცნობიერებას შეძენენ ისინი, მით უფრო მიხედებიან, რომ მათი ქიშპობა და კონკურენცია სხვილი წარმოების წინააღმდეგ ამათა, შეიგნებენ რომ შიმშილი მეტათ უსუსური იარაღია სხვილი კაპიტალის და წარმოების წინააღმდეგ და შეგნებულათ და თავის ნებით პროლეტარათა მებრძოლ რაშიაში გადავლენ... ერთა სიტყვით, მუშათა პარტია ხალხს ვამდიდრებს არა პირდება, გამდიდრებით სოციალიზმის დამყარება მას სისულელეთ მიანია, ხალხი მათი შედეგებზეა ჩვენი მოწინააღმდეგე ნაციონალისტ-ავტონომისტ-ფედერალისტები—გონებით დატაკ და ბურჟუაზიის მატერიალურ პარტიათ, რომელიც ხალხზე და მათი ინტერესების დაცვაზე ისე ღონს არიან, როგორც და დედამიწაზე...

სან—დონი.

სან—დონი. მწერლის მიერ დაწერილი ნაწარმი.

დრონი იყვალენ ანუ მწარე ფიქრები. სამი მონოლოგი.

II

გ ა ზ ა რ ი.

ვაჭარი. — შუა ხნისა, წარმ-შეგვრული სტოლთან ზის და „ხაქსე“ აწვარიშობს) ათი... ესეც ოცდა ხუთი... სამოცდა შვიდი... აქაც ოთხმოცდა თოთხმეტი... (კარგა ხან ატკანსებს აწვარიშის თვლებს, შერე „ჩოთქს“ იქით გადასდებს და შიშით ამოიხრებს) ო... ოჰ, ღმერთო! ე რა უბედური წელიწადი იყო! მძიმეთ იყვეს მაგი ფეხი! (ხელების ფშვინით) სამას-ოთხას თუმანზე ხელი დავიბანე, რაღა, ჩაღაგამოვლებული დავრჩი! შემოგვანატრიან-კია— „ქვეყანასა ჰყვლენფათო, ჯიბეს ივსებთო!“ ნისე, თქვენი ჯიბე იყვეს, როგორც ჩემია წრეულ! თქვენი მტერი, რაც ჩვენ წრეულ საქმე დაგვემართა! სადღაა უწინდელი ვაჭრობა, აღემ-მიცემა, მოგება, ფულის ხვეტა! ამ ჭაფ-ცვებმა კი ილიაჯი წაიღეს და! კაცო, ე რა სენი შემავიდა, ე რა ჰაერმა დაბერა?! კირი და ხორკელი მიჩვენებენ ამას! ამან ყველას გაგვაფლო მუსრი! კვირაში სამჯერ რიგინათ არ გამიღია ღუქები, გამიკითხეთ მიინცა! „პრიკაშიკებმა“ რვა საათის სამუშაო დღე მომინდომეს, უქმობით დასვენება... რა არი, ე გავსკდეთ და დავთვრეთო! მაშ არა და, მამა უცხოვნდებათ, განგლიცკი კლუბში“ გაატარებენ დროსა! ორი საათიც სადილ-საუზნისთვის... ერთი სიტყვით, სუ ჩახოხბილსა და „ბლომანებესა“ სქამენ, რო საათიც არ იკმარეს! მეშინიან, ერთბაშით ცხრა-ცხრა ფეხი არ დადგეთ ყელზე! ჩვენ დროში დავწყობთ ეგენი!— ისეთ აბრაგანს გაადენდენ, რომ ფალები ქერში დარჩნოდან! სად იყო წინათ ევ „ნეჟნი-მაროქნობა!“ იქვე „სტოიკაზე“ ერთ-ორ ლუქმას შევყლაპავდით და ის იყო და ისა, სადამოდინ ბაყაყები გვიჭყაოდნენ მუცელში! აღარას დავიკლებდენ ჩვენი „ხაზინები“, რომ წამ და უწუმ ღუქნიდან დავთხოვნეთ, ან გაზეთის წაკითხვის

ნება მიეცათ! ვაი ქვეყნის ოხრობასა, რომ მაგათაც „ჩრტილი-ბა“ დაიწყეს, რომ სამაგითოთაც გახდა წიგნები!.. «სუფთა ჰაერი!» მამა გიცხონდებოთ, ახლა «ლადიკალონებიც» მომინდომეთ! ძინაც ნუ გავეტყლარქებით, მამაშვილობასა, და!.. «ზრდილობიანი მოპყრობა!» ხმ! «პრიკაშიკობის» დროს ისე მიბრაზუნებდნენ თავში, როგორც კაი რუსულ დალაბანდს, მაგრამ კრინტს ვერა ვძრამდი! ეგრე რომ არ მექნა, ხო დღეს ერთი აბაზის სარჩო-საბადებელიც არ მექნებოდა! დიდი რამ არი, რომ „ხაზინმა“ ხელი გაუუცუნოს და ორიოდ სიტყვა უთხრას—ეგება რაზეა გაბრაზებული, ეგება გუნებაზე ვერ არი. როგორ ეკადრებათ, დუნდუკ-კორსაკოვის ჩამომავლები ბრძანდებიან! იმას კი არა ფიქრობენ, რომ ჩვენ რომ არ ვიცვით, შიმშილითაც ამოწყდებიან! რათ უღირთ, რომ ჰურს ვაქმევთ და ლუკმას ვაშოვნინებთ! მაგრამ დანახვა აქვთ, სიკეთის დაფასება იციან? ექიმიც რომ მომინდომეს!—რატო სიცილი არ წაგსკდებათ! მე თვითონ რომ ავათა ვხდები, ბევრჯერ ყაირათსა ვწევ, უღობურთად გადავივიარ და ხინთა ვწამლობ ჩემ თავსა. „წელიწადში ერთი თვე დასვენება, ჯამაგირის შენახვითაო“. არა, ეგ მამაცხონებულები, რომელი მინისტრები ბრძანდებიან, რომ უარაართ ფული იღონ?! ნეტა, „ოტუტკებს“ რომ თხოულობენ, რომელ „დაჩაზე“ აპირებენ? „ნამესტნიკთან“ თუ მიუბატინათ! თანაც რომ თავზე კაკოს გვანტვრევინ: „გინდა თუ არა, ჯამაგირები მოგვიმატეო!“ ბიჭოს! ერთ დროს მუქათათაცა მყავდნენ და ახლა მაგასაცადარ სჯერდებიან?! ისე გამოდის, რომ ჩვენ მაგათთვის ვართ და არა ეგენი ჩვენთვის! ბარე მთელი მალაზიაცა მთხოვონ, რაღა! გამომავლონ და თვითონ დაჯდნენ! ნუ გეშინიან, მალე ეგეც იქნება! მა რასა ჰქადაგებენ „საცვილისტები“—„მდიდრებს უნდა წაერთვათ და ღარიბებს მიეკეთო“... აი, თქვენ ჰკუასა და სამართალს კი რა უთხრა! მე ვიშრომო, წილებზე ფხი დავიდგა, ფული მოვიგო და ვილაქ მუქთა ხორა მამაძაღლმა კი ხელიდან გამომტაცოს, ხა?! ეგ ხო კაცი, კვლაც არი, ეგ ხო ყაჩაღობასაც არ ჩამოუვარდება! (მაუზის შემდეგ, თავის ქნევით) ა...ახ! ერთი პირი არა ჰქობდეთ, ისეთ პანდურს უჭერდი, რომ მეორე აღარ მოზღომებოდათ! მაგრამ რა გაწყობა, «როგორც გიქირდეს, ისე გიღირდეს!» სამუდამოთ ხო ვერ ჩავკეტავდი დუქნებსა... მე და ჩემმა ღმერთმა, ახი კი იყო, რომ ჩვენც მანთაშოვისეფე, წიხლი დაგვექირა და ჰკლა გვესწავლებინა მაგ ლაპუსტრაწებისთვის! ვნახოთ, როგორ მუხლის ჩოქით შეგვეხვეწებოდნენ ისევე მიგვიღეთო! მაგრამ „სანამ პავლე მოვიდაო, პეტრეს ტყავი გასძვრა“... გავკოტრდებოდით... ჩვენ სად შეგვიძლიან მანთაშოვებს დავედაროთ... არა, ეგ სვინდისზე ხელ-აღებულები, რატო ჩვენ გაჭირებაში კი არ შემოდინა?!—ეს პატენტო, «ნალოგებო», დუქნის ქირაო—მერე რა მამასისხლათ აფასებენ და! ე პოლიციელებმა ხო ტვინი ამოგვწოდეს! შემოვლენ და რაც მოეწონებათ, მუქთათ მიაქვთ! ეს ცოლისაო, ეს შვილისაო, ეს ქალსაო, ეს «დუშკასაო»... მენ რომ ოც-და ათი «დუშკა»-«მაშკაცა» გყავდეს, ჩემი რა გადასახადია?! ხმას გასცემ და, ისეთ ალაგას ამოგაყოფინებენ თავსა, რომ, მგონი, ჰაერიც გენატრებოდეს! მე და ჩემმა ღმერთმა ტყუილათ კი არ ებუნებებიან... (ხელკის უკან დაიწყო და დაფიქრებული აიღო-ჩაიჭახს) „ერთმა თავგმა ას კოკიანი წაპარწაო“... მოსამსახურეებიც რომ ფხის ხმას აჰყვენენ! იმათაც რომ ჯამაგირის მომატება და ერთი თვით დასვენება მოითხოვენ! რომელ ერთ

ჭირ გაუძლოს კაცმა, არ ვიცი! თანაც „ყოველ დღე ორი თავს საქმელიო“... ბიჭოს! მე ეგება ცარიელ ყველზე და პურზედაც მინდა გადავიარო და შენ სად გიმზადო! ყაბულ-თლოსები?!—გაგონილა და თქმულა ამნაირი ცეცხლი! „ცხრა საათის შემდეგ ხმა აღარავინ გაგვცეს, აღარაფერზე დავასაქმონო“... ერხა... ა... ა! მე ბევრჯერ ღამის სამ საათზედაც ვბრუნდები შინა, მაშ კარებს ნუ გამიღებ და ქუჩაში დამაგდე! თვითონაც არ იციან საცოდავებმა, რასა რომ ამენ! «ქვევრს რასაც ჩასძახებ, იმას ამოგძახებსო!» მაგრამ ყველზე სასაცილო ის არი, რომ „პენციაც“ მომინდომეს! მაშა, მაშა! მიკვირს, მუნდირი რაღათ დაავიწყდათ, რატო ის კი არ ჩაატანეს? კამედიაა, რაღა, კამედია! ამისთანა სეირს „ტრიატრში“ სამ მანეთათაც ვერა ნახა! «ყური არ გაიზდებო!» რა გაზდის, როცა ამისთანები ესმის! პენცია რომ მომცენ, ხო მე თვითონაც დავდგები მოსამსახურეთ! ის გამოდის, რომ დღეს ბატონები ეგენი არიან, ჩვენ მაგათი მონები! ერთი სიტყვით, ამ «საცვილისტებმა» ქვეყანა ყირამალა გადაატრიალეს რაღა! სოფელიც რომ აურ-დაურდეს! ისინი უარესსა სჩადიან! კისერი მომტყდა, რაღაც ასიოდე თუმანი გავასესხე გლეხებზე და ღამის დამეწვას. სარგებელს ვილა ჩივის, თავნსაც აღარ იძლევიან და!—„რაც სისხლი გვწოვე, ისიც გეყოფაო!“ წადი და ელაპარაკე! საშან, პატრონათ, მანათში სუ თავ-თავი კოდი პური ავიღე, წრეულ აი ხახა გამშრალი დავრჩი! თავადებიც იფრინეს და აბა მე რას მიმიშვებენ?! მართალი მაგარი ვექილები მიქირამს, შემოძლიან ვაჩივლო, მაგრამ ე მანდ რომ სადმე გამაპარტაკონ?! რა, გასაოცარია?—ვერა ხედავთ, როგორ კალიანსეფე სწყვეტენ ხალხსა! ამბობენ „კამიტეტისგან“ არიო... სხვები რა გავამტყუნო, როცა თვითონ შინვე მიუთხრან მიწასა, როცა ჩემივე შვილები მიბუნტებენ «პრიკაშიკებსა» და მოსამსახურეებსა! ყოველ დღე ასასივით დამდგომიან და მითავთაშებენ: „შენ გლეხებს ნუ ჰყვლიფამო! მშრომელ ხალხს ნუ სტანჯავ და ატყავებო!“ ბიჭოს! გესმით?! უი, თქვე არაზნადებო, თქვენა! (ფხის ატყაპუნებს) მაგისთვის დავხარჯე ერთი კალთა ფული?! მაგისთვის გავგზავნეთ უნივერსიტეტში?! მერე წრეულ ხო ასოცი თუმანი სუ წყალში გადავყარე? „სტუდენტების“ ზაზავტოვკაო, თუ რაღაც ჯანდაბა, და ორთავენი პანდურ-ამოკრულები კარზე მომადგნენ! კაცის საქმე რომ წავა, წავა! მაგ ხარალს რაღა მომავლენდა?! არა, ვინ მე, ვინ „საცვილისტობა?! ა...ახ, მკოღნოდა?—გმინაზიის კარებს კი ვასუნებინებდი?! ისე გამოდის, რომ ჩემ მტრებათ გამოვზარდე, რაღა! თითქო მაგათთვის არ ვიკლამდე თავსა, თითქო მაგათთვის არ ვიტეხდე ღამესა და დღესა! ვ...ეხ! ნეტა ციხის წერა არ გახდნენ და ჯახრუ-ჯახახას, რაც უნდა იყებოდნენ! კაცო, აღარ უნდა დამშვიდდნენ, აღარ უნდა დაწყნარდნენ?! აღარ უნდა მოასვენონ თავის თავიცა და ჩვენცა?! რა ვიცი, რაღაც „კანსტანტუნციას“ ელიან... ნეტა ერთი ჩქარა მიაქვავონ და მიეგდონ თავისთვის!

აზიანი.

ფელეტონის მაგიერი.

„კლასთა ბრძოლა“

თავადი სიკო თავქარიანოვის ერთათ ერთი ასული კნიაჟნა ცაცუ, პატარა კაპწია ტანისა და უმაღლეს წერტილამდის განვითარებული ნერვების პატრონი, საქანელა სავარძელში იჯდა და ქანობდა.

მიუხედავად ქართველ თავადთა ჩვეულებისა, სიკო თავ-
ქარიანოვს ტყის მრეწველობისათვის მიეცა ხელი და «ღვთის
შეწვევით» კარგა ბლომით სამღრე შეეძინა. ორი კვირის წინ,
მოთმინებიდან გამოსულ სიკოს მუშებს, გაფიცვა მოეხდინათ და
ბატონისათვის მოთხოვნილებები წარედგინათ. სიკოს არ მო-
ეწონა მუშების ასეთი საქციელი, რადგანაც მუშებს „შვი-
ლებსავეთ უყურებდა» და თოხხმეტ საათზე ერთი ჩეთიც არ
დაუკლო. ბალოს მისი თხოვნით საქმეში პოლიცია ჩაერთა
და მუშების წინა-ღმდეგ აარადიც იხმარეს. შეტაკების დროს
ერთი მუშა სასიკვდილოდ დაიჭრა, ოთხი კი მძიმედ.

ამ ამბავმა ცაცუს ნერვებზე დიდი გავლენა იქონია და
მთელი დღე მოწყენილი იჯდა ოთახში. მაგრამ რადგანაც
იმისი «პაპა» სრულიად მართალი იყო და მუშები სტრახნი-
კებმა დასჭრეს, მღელვარება მალე დაუცხრა. ესეც არ იყოს
ცაცუ სხვა მხრივაც ამართლებდა სიკოს.

— მართლა, „აქაო და შენ ბევრი გაქვს, და მე ცოტა
მაქვს, ამისათვის შენ წაგერთოს და მე მომერთოსო» ეგ რო-
შელი სამართალია? პაპას თუ ბევრი აქვს, თავისი შრომით
შეუძენია! სხვისთვის ხომ არაფერი წაუერთმევია? ტყვეც ხომ
მამა-პაპეულია?! მა რაღას აუხირდენ ნეტავი? შესურდათ
სხვისი ქონება გაუმაძღრებს და იმიტომაც დაისაჯენ.

დღეს დილით ცაცუ სავარძელში სრულიად დამშვიდე-
ბული იჯდა და რაღაცა ბატარა წიგნაკს ფურცლავდა. ცაცუმ
სამი თვეა რაც გიმნაზია დაასრულა, სადაც სხვათა შორის
ზედ მიწვევით შეესწავლა ქართული ისტორია, რაის სიყვარუ-
ლიც ცხოვრებულმა ბებია მარიამმა ჩაუნერგა გულში. გარდა
ამისა ცაცუს გვარეულობა დიდად სახელ განთქმული იყო
ძველათ, ქართველ მეფეების დროს და ისტორია ცოტათი
ამანაც შეაყვარა. აი ამ მიზნით ცაცუს გადაეფურცლა ყველა
ქართული წიგნი, მოსე ჯანაშვილიდან დაწყებული ვასილ
ურუშაძის სახელმძღვანელომდე. ენახა აგრეთვე თედორე
ჟორდანიას და ექვთიმე თაყაიშვილის ისტორიული ქრონიკები
და მრავალი ძველი ბერებისაგან დატოვებული ხელ ნაწერები.
წაკითხვით კი წაკითხული ქონდა იაკობ გოგებაშვილის „ბუ-
ნების კარის» ისტორიული ნაწილი ათ-თორმეტ სირიელ მამათა
ისტორიითურთ.

მკითხველისათვის ცხადია, თუ რა ვრცელი წარმოდგენა
ექნებოდა კნიაჟნა ცაცუს მსოფლიო ისტორიაზე, მაგრამ ამის
და მიუხედავად ერთი რამ მას ძლიერ აწუხებდა. როგორც
თავ-მოყვარე ადამიანი ის სხვას არასოდეს, არაფერს არ კითხა-
ვდა და დიდს გასაჭირში იყო ჩავარდნილი. ცაცუს გასაჭირი
იმაში მდგომარეობდა, ხომ ვერას გზით ვერ გაეგო, სად,
ან როდის, რომელი მეფის დროს მოხთა «კლასთა ბრძოლა»,
რომლისთვისაც არა ერთხელ მოეკრა ყური.

— არ ვიცი ღმერთმანი რავექნა, მწარეთ გაიფიქრებდა
ზოლმე ის, სად მოხდა ნეტავი ეს კლასთა ბრძოლა?... მუხ-
რანის მინდორზე ფარნაოზმა ბერძენები დაამარცხა — ამას მუხ-
რანის ბრძოლა ჰქვია; ვახტანგ გორგასლანი რომ ბიზანტიე-
ლებს ეჩხუბებოდა, იმას ბიზანტიის ომი ჰქვია. დავით აღმა-
შენებელმა რომ თურქებს შავი დღე დააყენა, იმას თურქებთან
ბრძოლას ეძახიან. თამარ დედოფლის დროინდელი შამქორის
ომი ხომ არ შეიძლება კლასთა ბრძოლა იყოს. იქ თამარს
შამქორი ეომებოდა. (კნიაჟნას შამქორი ხელმწიფის სახელი
ეგონა) არც კრწანისის ომი კლასთა ბრძოლა. იქ ერეკლე კახი
თათრებს ეომებოდა და კლასი რა მოსატანია? მაშ რას მიედ-
მოყვებოდნენ ნეტავი! ვის ატყუილებენ რავექნა, მართლაც რო
სადმე ყოფილიყო ასეთი ბრძოლა მოსე ჯანაშვილს ან სხვა

ისტორიკოსებს გამორჩებოდათ? დიხაც რომ არა... მაგრამ
მოლი ერთი ჟორჟიკასა ვკითხამ.

— დივანზე წამოწოლილი ახალგაზრდა ყმაწვილმა მორიდე-
ბით შეეპყურებდა ცაცუს და მღუპარეთ აჯდა. — ეს ხატკანა
წიგნაკიც ამ ყმაწვილს, ჟორჟიკა ფედერალიძეს მოეტანა
ცაცუსათვის და ყოველი ღონის-ძიებით ცთილობდა თავისი
აზრებით ცაცუს სათუთი გონება გაემაგრებინა.

— გაათავეთ კნიაჟნა?
— დიახ, გადავხედე; მშვენიერი წიგნია.

— თქვენ ისე ჩქარა კითხულობთ, თითქო ქართულ გემ-
ნაზიში დაგესრულებოთ სწავლა და არა რუსულში.

— ახ, ნეტავი ერთი კი მოვესწრებოდე ქართულ გემნა-
ზიას და ხელ-ახლა დავებრუნდებოდი.

— ჩვენც სწორეთ ამისთვის ვიბრძვით, რომ ყველაფერი
ქართული დაგვიჩეს: ქართული სკოლა, ქართული ეკლესია,
ქართული პოლიცია, ქართული ჯარი.

— აჰ გენაცვალე! რა კარგი იქნება ქულაჯებიანი აფიც-
რები. ნეტა მართლა კი მოვესწრებოდეთ.

— ეს არ არის ისე ძნელი, მხოლოდ შრომა სჭირია, მებრ-
ძოლები გვაკლია. თქვენ აქ ტყვილათ ზიხართ და საქის შე-
სრულება კი შეგიძლიათ.

— როგორ, მე უნდა ვიბრძოლო?

— განა საქმე მართო ბრძოლაზეა? ჩვენ საშვალება გვჭი-
რია. აი მამა თქვენს ბევრი ქონება აქვს. თქვენ ეცადეთ რომ
შემწეობა ამოგვიჩინოს.

— «პაპას» ამაზე რაღა ლაპარაკი სჭირია; განა თითონ
არ იცის, რომ თუ ავტონომია გვექნება მისთვის უკეთესია.
ჩვენი გვარი ძველათ, მეფეების დროს ძლიერ სახელგანთქმუ-
ლი ყოფილა და ისტორიაშიაც სწერია.

— საქმეც ეგ არის რომ ეს მისი ინტერესიც არის. ჩვენი
მდიდარ-ღარიბები, როგორც ძველათ ბატონ-ყმები, მუდამ მამა-
შვი-ლურათ ცხოვრობდენ და შემდეგშიაც ასე უნდა იცხო-
ვრონ. მე პირდაპირ უარსა ვყოფ ჩვენში კლასთა ბრძოლის არ-
სებობას. ყველა ქართველის ინტერესი ერთგვარია—ქართული
ენა, ქართული ეროვნება ტერიტორიალურ ფარგალში.

— კლასთა ბრძოლას ყველა ქართული ისტორიკოსები
უარსა ყოფენ.

— არ არსებობს და მაშ ტყვილს ხომ ვერ დასწერენ.

ცაცუ სრულიად ვმაცოფილი დარჩა. ის ახლა საბოლოო-
ოდ დარწმუნდა: კლასთა ბრძოლა, ეს მოკორილი ისტორიუ-
ლი ამბავია და სხვა არაფერიო. იმ დღიდან ის ყველას გადა-
ჭრით ეღებება: კლასთა ბრძოლა ჩვენში არ არსებობს; საქარ-
თველოს ავტონომია უნდა; ყველა ქართველს ერთ ნაირი
ინტერესი აქვსო.

გ ა ნ მ ა რ ტ ე ზ ა.

ბ. ივ. გომართელს ძლიერ მოსწონს თავისი კლასიკური
„მეორე წერილი“, რომელიც წინეთ «მოგზაურს» გამოუგზანა,
მაგრამ როცა აქ არ დაიბეჭდა „ივერიაში“ გაასადა. ამის
წინააღმდეგი ჩვენ, რასაკვირველია, არაფერი გვაქვს და არც
არაფერს ვიტყვოდით, რომ საყვედური არ გადმოვსროლა
ჩვენი რედაქციისაკენ. „ამ „გლენისადმი წერილების“ დაგვიან-
ების მიზეზი ის არის რომ „მოგზაურის“ რედაქციამ აღარ
დაბეჭდა და, მიუხედავად ჩემი სამგზის თხოვნისა აღარც და-

მიბრუნა უკანო“ ბრძანებს ბ. გომართელი „ივერიის“ მეთაურათ წასულ წერილის შენიშვნაში (№ 114). მე გვინდა, თუ მის მიერ ახლათ არჩეულ გზას მტკიცეთ არ გაყვა ბ. გომართელი და შორს არ შეტრია „საერთო ნიადაგის“ ძებნაში, მოვა დრო, და თითონ იტყვის, რომ „მოგზაური“ უფრო კეთილის მყოფელი ყოფილა მისი, ვიდრე „ივერია“. მაგრამ ეს მომავალზე მკითხაობა გამოგვიდის და თავი დავანებოთ. თვით ამ სამ სტრუქტურაშიც შეპარვია ბ. გომართელს შეცდომა, და რადგან მან საჭიროთ დაინახა ამ ამბის გამოფენა, ჩვენ მოვალეობათ მიგვაჩნია შევესწოროთ ფაქტიური მხარე. ეს „დაგვიანებული მეორე წერილი“ ბ. გომართელმა ჯერ კიდევ იმ დროს გამოგზავნა ჩვენ რედაქციაში, როცა მისი პირველი წერილი მხოლოდ აწყობილი იყო. რედაქციას, რასაკვირველია, მაშინ ის მეორე წელი არ გადაუთვალისწინებია, თორემ არც ავტორს ჩააყენებდა უხერხულ მდგომარეობაში და არც თავის თავს—ორივესთვის უმჯობესი იქნებოდა, რომ არც პირველი დაგვებეჭდა — ჩვენ არ მივცემდით მკითხველს ერთ ნაგლეჯს მისი „წერილებისას“, თითონ კი დროზე მიავნებდა უმჯობეს ბინას და ამ რიგათ ორივე მოგებულნი დავრჩებოდით. სამწუხაროთ ამხანაგის წერილები ასეთის ეჭვის თვალთ არ გავვინჯავს და დავბეჭდეთ „პირველი“. „მეორემ“ ყველა რედაქციის წევრები, გაგვაკვირვა. გააკვირვა რედაქციის გარეთ მყოფი ამხანაგებიც. ის ბევრით წინ იყო „ივერიაში“ დაბეჭდილ „მეორე წერილზე“, როგორც „საერთო ნიადაგის ტრფიალებით, ისე კლასთა ბრძოლის უარყოფით. ორივე ისე „მშვენიერათ“ იყო შიგ დასაბუთებელი, რომ არა თუ ახალკან-გამოცვლილი, ძველი „ივერია“ სიამოვნებით დაბეჭდავდა ის „ივერია“ რომლის სულის ჩამდგმელს კლასთა ბრძოლა ისე ესმოდა, რომ თავის ენაზე „შენ წაგერთოს, მე მომერთოსო“ თარგმნიდა. ასეთ წერილს, რასაკვირველია, ჩვენ ვერ დავბეჭდავდით ჩვენ ვახეთში და ეს ვაცნობეთ ბ. გომართელს. მან გვთხოვა დაბრუნება **გასასწორებლათ**. ჩვენც ვახელით და გასწორებული მოგვივიდა, თათქმის იმ სახით, როგორც „ივერიაში“ დაიბეჭდა*. ეს ის რედაქციაა, რომელზედაც შეცვალა მან „მოგზაურისთვის“ პირველი რედაქცია. არც ეს დაიბეჭდა, როგორც უკვე იცით, და მაშინ მისი დაბრუნება მოითხოვა (სამჯერ იყო ოთხჯერ არ დაგვითვლია), მხოლოდ ეს კი მართალია რომ დაბრუნება დავუგვიანეთ, თუმცა მისი წერილის გამოსვლამდინ უკვე გადაცემული ქონდა იგი ერთ-ერთ ამხანაგს დასაბრუნებლათ. ამ სრულათ ბ. გომართელის „წერილის“ ისტორია... არ დავბეჭდეთ მისი წერილი, რადგან რედაქციის შეხედულებას არ ეთანხმებოდა, ხოლო შენიშვნებით მუდმივი თანამშრომელ — ამხანაგის ნაწარმოების დასტამვა უხერხულათ მიგვაჩნდა ამით ვხელმძღვანელობდით ჩვენ და გვგონია ამისთვის საყვედურს ვერ გვეტყვის ვერც მკითხველი და ვერც საქმეში ჩახედული ამხანაგი. ივ. გომართელი კი სხვა გზას დაადგა, და „ივერიის“ მკითხველებთან დაგვაბეჭდა. ამაზე წინეთ კიდევ „ცნობის ფურცელში“ გამოაცხადა თავისი კრებო (რწმენა) წოდებათა განწყობილების შესახებ. ერთის სიტყვით, ბ. გომართელმა ყოველი საშუალება იხმარა ეცილებინა თავიდან იქვი, რომ იგი არ ქადაგობს „წოდების წოდებაზე მისევის“, თუმცა არ ვიცით, რომელ სერიოზულ კაცს შეეძლო ასეთი იქვის გაცხადება გომართელზე, ან იმ ორგანოზე საცა პირველი წერილი დაი-

* ძლიერ ვწუხვართ, რომ იმ რედაქციის პირი არ დაგვიტოვებია, რომ მოგვეყვანა სანიმუშოთ ზოგიერთი ადგილები მაინც და მით დაგვენახებებია რისი თქმა სურდა ბ. გომართელს. მისი აზრი იქ უფრო აშკარათ იყო გამოთქმული.

ბეჭდა. ვის აქვს ამის საბუთი გარდა ისეთებისა, რომელთანაც ბ. გომართელმა საჭიროთ სცნო თავის გამართლება და რწმუნება, რომ იგი არ არის წოდებათა წინააღმდეგე! მაგრამ თავის მართლება კიდევ არაფერია — კაცია და გუნებაო, მოგხსენებთ; აქ სამწუხარო ის არის, რომ თავის დაუნებურათ ბ. გომართელი ისეთ პროვოკაციას ეწევა (რასაკვირველია, შეუგნებლათ) როგორც იყო ქუთათურ „კეთილშობილ ინტელიგენტთა დეკლამაცია“, და რომლის წარმოდგენამაც სახეზე სირცხვილის აღმური უნდა წაუკიდოს, ამხანაგს კი არა, გარეშესაც, როცა ჩაუკვირდება თავის საქციელს! მართლაც და რა არის თუ არა პროვოკაცია, იმისი თქმა: „მე არა ვარ წოდების წოდებაზე მისევის თანახმაო“. მერვე ვინ არის ამის თანახმა, რომელი მოქმედი პარტიაა ასეთი? ამის თქმა იგივეა, რაც ქუთათურ ინტელიგენტთა მოწოდება მოქმედ პარტიისა მიმართ: ნუ დააწვევინებთ, ნუ ამოაქვლენებთ თავადებსო. ნუ თუ არ ესმის ბ. გომართელს, ვინ და როგორ ისარგებლებს ასეთი განცხადებით?! ეს „ცნობის ფურცელში“ მოთავსებულ წერილს შეეხება, რომელიც საკმაოთ გააჩრის საზოგადოთ ხონელმა ამხანაგებმა („მოგზ.“ № 25) და ჩვენ მახე აღარ შევჩერდებით. იმავე წერილში საკმაოთ არის აღნიშნული ბ. გომართელის (მაშინ მომავალი) წერილის ტენდენცია და არც ამას გავიმეორებთ, მაგრამ საჭიროთ მიგვაჩნია კიდევ მკირეოდენი ილილიუსტრაცია ჩვენზე გამწყარალი ავტორის აზრის ნათელსაყოფათ.

ბ. გომართელის წერილის აზრია აუხსნას თავის „მკითხველ-გლეხს“, რომ მან „წოდება წოდებას არ დაუპირდაპიროს“ და ებრძოლოს „საპოლიტიკო მოწინააღმდეგეს — ბიუროკრატის“. საინტერესოა, როგორ ასაბუთებს ამ აზრს ავტორი. ვილაპარაკოთ მისი სიტყვებით. რა არის ბიუროკრატია? ბ. გომართელი გვიპასუხებს: „იმგვარს რთულ საზოგადოებაში, როგორც წარმოშობა დღევანდელმა ცხოვრებამ, **გაბატონებული კლასები ცალკე გამოიყოფენ ხოლმე ერთ განკერძოებულ ჯგუფს, რომელიც კლასთა შორის ბრძოლას თვალყურს აღევნებს და არსებულ წყობილებას იცავს. ამ ჯგუფს საზოგადოებისას ეწოდება... ბიუროკრატია. რადგანაც ბიუროკრატის ძალა დამკვიდრებულია გაბატონებულ კლასზე, ამიტომ ბიუროკრატია იცავს მხოლოდ გაბატონებულ კლასის ანუ შენი მოწინააღმდეგის ინტერესს.** ბიუროკრატია, რომელიც ყოველ ღონეს ხმარობს, რომ დაჩაგრულებმა კრინტის დაძვრა ვერ გაბედონ და მათ დამჩაგრულთა წინააღმდეგ განძრევა ვერ შესძლონ, შენი საპოლიტიკო მოწინააღმდეგეა...“ (ივ. № 114, სვეტი მეორე“).

მივალთ ეს განმარტება და დავისწამოთ, რომ ბიუროკრატის გამოიყოფენ გაბატონებული კლასები თავიანთი ინტერესების დასაცველათ. ვინ არის და როგორია გლეხის ეკონომიური მოწინააღმდეგე? ამაზედაც გომართელი მოგვცემს პასუხს. „შენი ეკონომიური მოწინააღმდეგეა ერთი ნაწილი თავდაზნაურობისა (მეორე ნაწილი „იმგვარსავე ტაფაში იწვის როგორც გლეხი (sic!)“). ძლიერია შენი ეკონომიური მოწინააღმდეგე, ასწავლის ბ. გომართელი თავის „მკითხველ-გლეხს“, — ის ძირს უთხრის შენ კეთილდღეობას. თუ შენ ხშირად გშია, ბევრჯერ გცივა და გწყურია, თუ შენ მოკლებული ხარ ადამიანურ საზრდოს და სადგომს, — ამგვარს შენს სილატაკესა და დაბეჩავებაში დიდი წილი უდევს შენს ეკონომიურს მოწინააღმდეგეს“, ე. ი. თავდაზნაურობის მიწათმფლობელ ნაწილს. ეს ნაწილი „არის თავდაზნაურო-

ბის ისეთი ნაწილი, ცოტათ თუ ბევრათ შეძლებული, რომელიც გლეხის დამჩაგვრელია. ეს ნაწილი ართმევს საბალახეს, ართმევს ნაშრომს ნადელებს, სახელით, გლეხის ნაოფლარის უმეტესი ნაწილი მას მიაქვს. აი ასეთია საეკონომიკო მოწინააღმდეგე, გამართელის განმარტებით. და ამას შემდეგ ეუბნება ავტორი „გლეხ-მკითხველს“, „შენ არასოდეს არ უნდა დაუპირდაპირო, გლეხობა თავად-აზნაურობას როგორც წოდება წოდების, არამედ უნდა დაუპირდაპირო როგორც მიწის მომუშავე მიწის მესაკუთრე (ს)“ და განაგრძობს, მაშინ დაინახავ, რომ ერთი ნაწილი ჩვენი თავად-აზნაურობისა შენსავით ღარიბ-ღატაკიაო“ და სხვ. მერე, განა, თითონ ბ. გამართელმაც კარგათ არ იცის, რომ ამ ღარიბ-ღატაკს და დაზავრის არ შემძლე ნაწილს თავად-აზნაურობისას, რამდენათაც ის ასეთია, არავინ არ ებრძვის? პირიქით, არა-მკითხველმა-გლეხმაც კარგათ იცის, რომ ასეთი ნაწილი შესაძლებელია მასვე ამოუდგეს გვერდში, რამდენათაც შეძლებს თავისი წოდებრივი პრივილეგიების დაფიქვებას. ესეც კარგათ იცის ბ. გამართელმა, მაგრამ მაინც იმეორებს ამ ტრუფიზმს (გაცვეთილი აზრია). იმეორებს იმიტომ კი არა რომ ვისიმე დარწმუნება სჭიროდეს ამაში, არა, ეს მას საერთო ნიადაგის ხიდათ უნდა. გლეხობას უკავშირებს თავად-აზნაურობის გალატაკებულ ნაწილს და აქედან შეძლებულ ნაწილთანაც ადვილია დაკავშირება. აი ეს არის მისი წერილის „ГВОЗДЬ“-ი, რომელიც შემდეგი სიტყვებით აქვს გამოთქმული: „ყოველგვარ ბრძოლის დროს, ორგვარი იარაღია მოსახმარისი: გონივრული საშუალება—შეთანხმება, და ველური საშუალება—მუშტი. ყოველგვარ ბრძოლის დროს პირველ საშუალებას უნდა მიმართო. არც ერთს წამს არავითარ შემთხვევაში, არავითარ გატაცებისა და აღლევის დროს არ უნდა დაივიწყო, რომ სიცოცხლე და ოჯახი ადამიანისა, ვინც უნდა იყოს ის, ხელ-შეუხებელია და იძულებულმა ადამიანმა მხოლოდ მაშინ უნდა შეახოს მას ხელი, როდესაც ყოველგვარი სხვა საშუალება მრავალჯერ უნაყოფოდ არის ნაცადი. მე ამით, ჩემო კარგო, შინაურ უთანხმოების „ჩაფუჩჩებება“ კი არ მინდა. არა, ბრძოლა შინ შენთვის საჭიროა, აუცილებლად საჭირო; შეუძლებელია იცხოვრო აწი იმგვარ პირობებში, როგორშიაც დღემდე ცხოვრობდი. მხოლოდ არ უნდა გაამწვავო შინაური ბრძოლა და არ უნდა გავიწყდებოდეს, რომ თუ მთელი შენი ძალღონე და ყურადღება შინაურ მოწინააღმდეგეს გადააღლიე, დასუსტებულსა და ღონე გამოაღეუღს, გარეული მტერი უფრო მძლავრად ჩაგიჭერს ხელს“, ე. ი. ეკონომიური ბრძოლა უკუ აგდე და პოლიტიკურს შეაღლიე შენი ძალღონეო. კარგი და პატიოსანი, ვთქვათ დაგიჯერათ ეს თქვენი რჩევა „მკითხველმა-გლეხმა“ და დაიწყო თქვენი რეცეპტით ექიმობა. შეუდგა თქვენებურათ „სა(?)პოლიტიკო მტრის“ ძებნას თქვენსავე წერილში. ვის მიადგება? ბიუროკრატისას, რასაკვირველია, რომელიც თქვენი განმარტებით არის გაბატონებული კლასების მიერ გამოყოფილი ჯგუფი, რომელიც მხოლოდ მით არის ძლიერი, რომ ამ გაბატონებულთა ინტერესებს იცავს, ე. ი. ბიუროკრატია არის გაბატონებულთა ხელქვეითი და მონა—მოსამსახურე. ასე არის თქვენ წერილში, ასე გვესმოდა დღემდის ჩვენც, ასე მსჯელობდით წინეთ თქვენც; ბატონო გამართელო, ეს დასკვნა აუცილებელია და თუ თქვენი „მკითხველი-გლეხი“ წაკითხულის გაგებას შეძლებს, უეჭველათ გეტყვის, მაშ ჩემი მთავარი მტერი გაბატონებული კლასი ყოფილაო. დარწმუნებული ვარ ამის წინააღმდეგ თქვენ ვერაფერს ეტყვით, მხოლოდ შეუდგებით განმარტებას, რომ გაბატონებული კლასი მართლ

თავად-აზნაურობა კი არ არის, ან მთელი თავად-აზნაურობა კი არაა, მისი ნაწილიაო და ამით მოინდომებთ წოდებრივობის მსჯელობიდან გამოგდებას. მერე დაგიჯერებს კი ამს გლეხი? არა, რადგან თითონაც კარგათ ხედავს, რომ უმთავრესათ თავად-აზნაურობაა მიწის მესაკუთრე და, თქვენი თქმისა არ იყოს, „იგი ართმევს საბალახეს, ნაშრომს ნადელების სახით და საზოგადოათ მისი ნაოფლარის უმეტეს ნაწილს“. ვთქვათ ეს ერთი ნაწილია, მეორე, დაბეჩავებული ნაწილი, კი ამას არ შერება. გავუსინჯოთ კბილი ამ გალატაკებულსაც. ნუ თუ, გლეხისთვის აშკარა არ არის, რომ რამდენათაც ეს გალატაკებული ნაწილი თავად-აზნაურობის რჩება, იგიც მისი მოწინააღმდეგეა! ვფიქრობ, რომ აშკარაა, რადგან, ჯერ ერთი, გალატაკებული აზნაური ღატაკია ფეოდალთან შედარებით და არა გლეხთან, რადგან მისი დიდი უმრავლესობა ჯერ კიდევ გლეხზე ბევრათ მდიდარია და მეორე მხრით ეს ღატაკი იმდენათ გამოყოფილია თავისი წოდებრივი უპირატესობით, რომ გლეხს ეს ყოველ-დღე თვალში ხვდება და აგრძნობინებს ხოლომე თავის მონობას. გლეხი გადამხდელია, საზოგადო ბევრის გამსტუმრებელი, გზის მკეთებელი, ყარაული, მღვდლისთვის ღრამის მძღველი, მოხელესი სრული ყმა, ღარსება ახლილი, კანონისგან დაცვას მოკლებული და ბევრი სხვა, რომელშიაც არც დაბეჩავებული აზნაური დახმარებია მას დღემდინ, და ამ მხრით მყველფელთა რიცხვშია მოქცეული ეს „ღარიბ ღატაკიც“. რამდენათ ასეთია აზნაური, ის გლეხის მოწინააღმდეგეა, მოწინააღმდეგე წოდებრივი და მთელი თავისი ძალ-ღონით უნდა ებრძოლოს მას გლეხი; ამ მხრით, წინააღმდეგ თქვენი თქმისა, წოდება წოდებას უნდა დაუპირდაპიროს და მოითხოვოს ყოველი წოდებრივი უპირატესობის მოსპობა. ნუ თუ ამის წინააღმდეგ შეგიძლიათ ურჩიოთ რამე გლეხს? ეს არ ნიშნავს, რასაკვირველია, იმას რომ გლეხობამ უნდა მოსპოს აზნაურობა ფიზიკურათ და ამოკლიტოს იგი. ასეთ გიჟ მქადაგებელს ვერ იპოვით ვერც თქვენ და ვერც თქვენი მეზობელი დეკლარაციის ავტორები. ასეთ წოდებას წოდებაზე მისევას კაკი-ჭამიებიც ვერ გაბედავენ დღეს, რადგან „მკითხველი-გლეხები“ ბევრ ავტორებზე უფრო საღათ მსჯელობენ..

კი მაგრამ ეს წერილმანი და „შინაური საქმეა,“ დღეს კი გარეშე მტრებთან არის ბრძოლა საჭიროვო, ბრძანებთ თქვენ უკანასკნელ ამონაწერში. არა, ბ. გამართელო! წინეთ თქვენ და ჩვენ ვერ არ ვმსჯელობდით. თქვენ იცოდით, რომ ეკონომიური სტრუქტურა იყო ყველაფრის საფუძველი, იმაზე იყო აღმოცენებული და დამოკიდებული ყოველივე ზენაშენი; იცოდით, რომ ყოველი მოწინააღმდეგე არის ბოლოს და ბოლოს ეკონომიური მოწინააღმდეგე, ეს არის შინაური და გარეული მტერი! იცოდით აგრეთვე, რასაკვირველია ისიც რომ სანდონის შეხედულება ამ საფუძველზეა დამყარებული; იცოდით, რომ ამ შეხედულების მიმდევარს არ შეუძლია ეკონომიურისა და პოლიტიკური მოწინააღმდეგებისა დაშორება; იცოდით რომ ორივე ამას ის ერთსა და იმავე დროს ებრძვის, ეს არის მისი დამახასიათებელი თვისება! მაგრამ ყოველივე ეს დაგივიწყნიათ და მოყოლიხართ, რაღაც „შინაურ თანხმობაზე და გარეშე მტერთან“ ბრძოლაზე პატრიოტულ სუნთან ფრაზების დახურდავებას. ამ ადგილას სწორეთ რომ ბურჟუა-ლიბერალურია თქვენი ლექსიკონი, თუმცა გინდათ დაგვარწმუნოთ რომ კლასობრივ ნიადაგზე გადაგაქვთ ბრძოლა; რათ დაგჭირდათ კლასისა და წოდების ერთმანეთში არევა? ნუ თუ არ იცით, რომ დღევანდელი რუსეთის მოძრაობა მიმართულია უმთავრესათ ფეოდალური კანის გამოსაცლელათ! თქვენ თუ არ იცით, გაცნობიერებულმა ხალხმა იცის ეს და ის ერთსა

და იმავე დროს ებრძვის ფეოდალიზმს და ბურჟუას სოფელში და ბურჟუაზიის კლანჭებს ქალაქში, ხოლო კლასობრივ ბრძოლის გასაადვილებლათ თხოულობს პოლიტიკური ზედნაშენის შეცვლას და თავისი ცხოვრების მოწყობის საქმეში მონაწილეობას. ებრძვის მიწათ მფლობელს, აზნაურს, იგი თუ ბურჟუა, ებრძვის კაპიტალისტს და თხოულობს თავისთვის ადამიანურ უფლებათა აღდგენას, თანასწორობას, და მით, რასაკვირველია, ებრძვის გარეშე «მტრებსაც», რომელიც ჩვენი აზრით მხოლოდ ხელკვეითია გაბატონებული კლასებისა და წოდებისა.

ასე გვესმოდა ორივეს ძველათ ცხოვრების მიმდინარეობა, ამას ვუმტკიცებდით ორივე შეძლების დაგვართ ჩვენ მოწინააღმდეგეთ ერთი და იმავე ორგანოს ფურცლებიდან, და მით უფრო სამწუხაროა დღევანდელი კამათი, მაგრამ აუცილებელი გახადეთ თქვენ თქვენი ნახტომით და ჩვენ მხოლოდ ჩვენ მოვალეობას ვასრულებთ «მკითხველ, გლეხისა» და «მკითხველ, მუშის» წინაშე, რომელთაც ძველებურათ მოვიწოდებთ „საერთო ნიადაგის“ წინააღმდეგ!...

ნ. ელიავა.

ჩემი უთავაზო დღეობანი

პროლეტარიატი. *)

მარა — საუბედუროდ თუ საბედნიეროდ, ილიკოების და სახაფრავათ და მათი ტყეების გამოსაფხაზლებლათ, — რასაც დასაწყისი აქვს, იმას დასასრულიც თან დასდევს... წვრილი საკუთრება ეტაპია მუდამ მოძრავი მოუსვენარი შრომისა. აქ ის ისვენებს, ასაკში შედის ფერს იცვლის — იმ ვეშაპის სახეს ღებულობს, რასაც... **მანქანას** ეძახიან. ყველა ვეშაპი გაუმადლარია — დაუბოლავებელს ქანქვა-ყლაპვას ნახევრია. და აი, ესეც ქანქავს, ყლაპავს თავის მომავლენებელს. ჩიბა მშობლებს... გაქრა ფუტი პატარა ქობ-სახელოსნოებში. მწარმოებელთ გამოცვლათ ფეხიდან მიწა, ხელიდან სამუშაო იარაღები. მშვიდობით საკუთარო საფუტარ-საბუდარო! მშვიდობით ტყენო და ველნო და შენ, შენ, დამწყვედულო კარჩაკტილო იდილია-უმანკოებაო!... სევდიანნი წასულს მოწყვეტილნი, აწყყოს მოკლებულნი, მომავლის ჯერ ა მცოდნენი, — წეროებსავეთ გაბმულნი ისინი იქითკენ მიერეკ-მიეხვეწებიან, სადაც მათ ერთათ-ერთ ავლადიდებას — მათ მარჯვენს, გასავალი აქვს. ფაბრიკა-ქარხნები, მადან-მადაროები, აი ამ მოგზაურთა ახალი შესაჩერებელი ბინა-სადგურები. აქ ძირიან ფესვიანათ უნდა შეიცვალოს მათი სახლიცა და სახეც, რწმენაცა და შეხედულობაც, მათი სახელი ამიერიდან **მუშა პროლეტარია**. ახალმა არემ ახალი კითვები წამოაყენა. ახალი მისწრაფების, იდეალის ცეცხლი აანთო. ამ არემ წაართო შობილს სამშობლო — ეს „ტაძარი“, რომლის ხსენებაზე ყველა ჯურის ყველა კუთხის **გულშემატკივარ** პატრიოტებს გული ასე ეყუჩებათ, თვალი ასე ეცრემლებათ! — სამაგიეროდ მთელი ქვეყნის ქარტა გადუშალა წინ: „იბოგინე, გაიცანი და ბოლოს სულ მთლათ დაიძყარია!“ გუშინ ის იქ, სამშობლოში, ვითარცა ქია ფოთოლზე, თავის მოკლე საკუთრებაზე მოკლე ჯაჭვით იყო მიკრული. დღეს **სხვისა** და **სხვის** საკუთრებაზე მიკრულა თოკით, რომელიც სიგრძით თუგინდ მათელს დედა-მიწას გადაწვდება, გადაცილდება.

გუშინ მის იდეალს ეს საკუთრება შეადგენდა, მაზე ზრუნავდა, ლოკულობდა; იმას უვლიდა-ულოლიავებდა. დღეს

კი მუშას თვალები გაუხილავს, გაუქყეოთ; დღეს ის საკუთრებაში, როგორც სარკეში, ხედავს დედაბოძს, მყველი ისტორიული დრამის უკუღმართობისა. — გუშინ ეს დღე და ღამეს ასწორებდა, ოფელში იწურებოდა — თავის სამუშაო დღეს თვითონვე ავრძელებდა, მისი ინტერესები ამას თხოულობდა. — რაც შეიძლება ნაკლები გარჯა, ნაკლები ოფლის ღერა, ნაკლები სამუშაო დღე! რაც შეიძლება მეტი სიგარგილე, მეტი სიზარმაცე, მეტი მოსვენება — აი მუშის დღევანდელი მახლობელი მიზანი! — გუშინ ის საწყალი მხდალი ობოლი იყო, ზევით ღმერთის ემინოდა, ქვეით ბატონის. ყოველ ფეხის გადადგმაზე, ყოველ გაჭირვებაში ამათ სახელს ახსენებდა — გარეშე ძალებს უხმობდა — ემუდარებოდა. წარმოებაში დამოუკიდებელ — ნივთიერათ გათიშულ — განცალკავებული, გუშინ ის საზოგადოებიდანაც დამოუკიდებელი იყო. აქედან საზოგადოებურ საქმეებზე ფიქრი თავის ტეხა არა მისი, სხვისი საქმე იყო. ამისთვის როცა, ათასში ერთხელ, გაჭირვების ქარბუქი ამ საქმეებში ძალა-უნებურათ ითრევდა, როცა ეკონომიკა პოლიტიკაში გადადიოდა, — მას შინიდან **გარედ** მარტოკა მუშტის გატანა-ლა შეეძლო — თავი კი საამისოთ მონახადებული არ ქონდა. ცხადია, მისი გარეთ შეძენილი გარეთვე უნდა დარჩენილიყო. მით სხვები — პოლიტიკაში გამომწვარი გამოხახუნნი — ითბობდნენ ხელს.

დღეს? დღეს ასე არაა. დღეს სულ-სულ სხვაფერაა. დღეს სწორეთ, **მეორეთ მოსვლის** დროს რო იტყვიან, ისაა. დღეს მუშა ხალხი სულ გადიოდა, „გაიოყენა“. ასე გასინჯეთ, ზეცაც კი არ დაინდო — ჯერ მაზე მიიტანა იერიში! სხვა გზა, სხვა ხსნა, სულო ცოდვილო, არც იყო! აქაურმა მიწიერ-ბიწიერ ბატონებმა თავის უფლების — ბატონობის, მამასადამე, ცარცვა-გლეჯისა და ლალატობის, — სათავე იქ, ზეცას, გადაკარგეს. საჭირო იყო, ცხადია, მისი აქ გამოჩხრეკ-გამოქექა და იქიდან ისევ უკან გადმოგდება. პროლეტარისთვის ეს არც ისე სამძიმო საქმე იყო. მიწას მოწყვეტილი ის ზეცას თავისთავათ უნდა მოსწყვეტოდა: აბა რას უნდა სჭიროდეს, მამასადამე რაბო უნდა ემინოდეს მას ეხლო სეტყვისა გინდ ქექა-ქუხილისა, გოლვისა გინდ წვიმა სიცივისა!... და აი ცრუმორწმუნეობათა მთელი კონა მიწასან — საკუთრებასან ასე მჭიდროდ შეკავშირებული, — მან მათ — ცრუმორწმუნეობათა დარაჯებს — მღვდლებსა და ბერებს, გადასცა. მათვე დაულოცა, რასაკვირვლია, საიქიოც იქაური სამოთხითა და ჯოჯოხეთითა!...

აქ — მიწაზე კი მუშის მისწრაფება — **თვითეული ყველა-სათვის, ყველა თვითეულისათვისაა**. იუპიტერის გოგრიდან არც ეს პრინციპი გადმოფრენილა. ისიც მუშის ცხოვრებას ახალმა პირობებმა წამოაყენა. მსხვილმა წარმოებამ ის ვეშაპი მაშინა შექმნა. ამ უკანასკნელის მოძრაობაში მოსაყვანათ მრავალი მკლავი და თვალია საჭირო. და აი მან გარშემოიკრა მუშათა მთელი ბურჩხლი, როგორც ელექტრონით გატენილი რკინეულობა იკრავს რკინისავე ნამცეცებს. აქ ყველანი ერთათ ერთს მათელს კოლლექტიურ მუშას შეადგენენ. თვითეული მხოლოდ ამ მთელის უბრალო ნაწილია. მათში სრული ორგანიული ერთობა დამოკიდებულობაა, მანქანიდან, წარმოებიდან გადაედო მუშას ეს ნიშნობლივი საზოგადოებრივი თვისება — შემაერთებელი მიმზიდველობა, აქედან — ამ ურთიერთული მიმზიდველობიდან, როგორც დაუშრეტელი წყაროდან, იღებს, იკრებს ის თავის ძალ-ღონეს, მოქალაქობრივ ამპარტაუნობას, თავის-თავისადმი პატივისცემას. ყოველ ფეხის გადადგმაზე, ყოველ კაკარდისა და ბატონის დანახვაზე დღეს ის შემინებული ქუდს არ იშვლევს თავიდან, მუხლს

*) იხილეთ „მოგზ.“ № 25.

არავის უდრეს, მოწყალეობა-დახმარებას არავის ელლარჯება-ემუდარება!..

რა სასაცილოა ქარაფშუტა კულაბიკასი ცხვირის მაღლა ბზეკა, ინდაურივით ფუყვა-ბერვა!.. ვინც თავის თავს ფასსა სდებს, ის წამალსაც, საშვალეობასაც უნდა ეძებდეს—ფასი არ გაფასდეს, მისი კურსი არ დაეცეს. აქ ერთათ ერთი წამალი, სახსარი ძალაა—ძალა ფიზიკური, ძალა გონებრივი. ისტორიის მანძილზე ეს ორი ძალები განცალკევებული არიან: ისინი არც შორდებიან, არც უახლოვდებიან ერთმანეთს—ისე ორა სწორი პარალელური გზით მიდიან: პირველი ქვევით ხვრელ-ხვრელა, ბნელ-ბნელი, მეორე ზევით, გაშლილი, ფართე, ნათელი გზით. აი რაც პირველი მონობდა, მეორე მეფობდა! პირველი წვა-ლობდა, მეორე ხარობდა! ამ ორ ძალთა შეერთება, ცხადია, ერთის დაკვრით გააბათილებს არსებულს სოციალურ უთანასწორობას, უკუღმართობას, უქმაკურობას. პროლეტარიატის მოსვლამდის ეს შეერთება ვერ მოვიდოდა. მოვიდა პროლეტარიატი და აი იგი შეერთებაც თან მისდევს. დღევანდელ პირობებში ფიზიკური შრომა პროლეტარიატისთვის აუცილებელი სასჯელი, მეტი არაფერია. ამიტომ, რამდენათ ამ შრომაზე გულს იგდებს, იმდენათ გულდასპითა და ხალისით ეკიდება ის მეორე კატეგორიის შრომას—თვითგანვითარების საქმეს. რა უყვართ რომ მუშა ხალხს დაუხმეს, დაუკეტეს მისი მარჯვენით აშენებული შკოლების კარები! მან თავის აღმზრდელ შკოლათ მთელი თავისი მოხაშმული არე გარდაიქმნა. რა უყვართ რომ მას იქ—ქარხანაში, მხოლოდ ხელით-ტანით მუშაობა მოუჩინეს, თავით კი—მუშათა სულ სხვა კატეგორიის! ის ქარხნის გარეთ მით უფრო მეტის ბეჯითობითა და წყურვილით ეწაფება სწავლა-ცოდნის წყაროს... ნივთიერათ საზოგადოებასთან მჭიდროდ გადაბმული პროლეტარი მხოლოდ საზოგადოებაში და საზოგადოებურ შენობის გაუმჯობესობაში ეძებს თავისი საკუთარ ცხოვრების გაუმჯობესობასაც. პროლეტარმა გაიღო გეგმა პოლიტიკაში, პროლეტარი თან-და-თან უჩრჩნდება პოლიტიკას. ეკონომიურ ბრძოლას—ბრძოლას ლუკმა პურისათვის, ის პოლიტიკური უფლებებისათვის ბრძოლით ნათლავს. სულიერი ატმოსფერა—იდეა, პოლიტიკა, დღეს მისთვის ისეთივე აუცილებელ მოთხოვნილებათ გამხდარა, როგორც ხარციელი, ნივთიერი. პირველ სფერაში ისეთსავე უნარს, სიღინჯეს იჩენს, როგორც მეორეში. საქირო იყო თავით-ფეხებამდის მეცნიერებით შეიარაღება, რომ მარქსს თავისი გენიის სიმალლიდან დაენახა ის რაც სამუშაო იარაღით მორთულმა უბრალო პროლეტარმა უკვე თავის-თავით დაანახა დაბლიდან. ცხოვრების სიღრმეში ჩაჩრულ მუშის გონება მარქს—ენგელსის დამოუკიდებლათ მოსტაცა ისტორიის მისი მოძრაობის საიდუმლოება. (იხ. „ფეირ ბახი“ ენგელსისა)...

ყოველის მქნელი, ყოველის მკეთებელი შრომა ქმნის და აკეთებს თავის საშოდან თავის საკუთარ მასწავლებლებსა და აღმზრდელებსა, მეთაურებსა და სარდლებსაც მისი ღვიძლი შვილნი ტოგო-კუროკები და ნოგები არ გრიპვენ-ჭევენ გარედან შეხიზნულ კინკლაობის შვილთ შტაკლებერგ-ბერგებსა!..

ბოლოს დადგა ჯერი მრავალტანჯული ჯვარცმული შრომისა. ბოლოს მიიბრუნა შრომისკენ ცხოვრების იანუშმა თავისი მაცინარ-მომღიმარი სახე. ბოლოს შრომა წამოაყენა წინ თვით ისტორიამ—თავისი დროშა წინმსვლელობისა მას გადასცა. დინჯი, თავის-თავში ღრმათ დარწმუნებული, თავის საკუთარ ძალ-ლონეზე დანდობილ-დარდნობილი, გაბედული ნაბიჯით მიექანება წინ ეს ტიტანი. ხელში მაგრათ ის მიბარებული დროშა დაუჭერია. ზურგზე ვეებერთელა მთა

აუცილია: ეს რკინის ვეებერთელა ტომარაში დამწყვდეული თავ-მოკრული ჯოჯოხეთია, რომლის გვერდით-წინა-კუთხის ცეცხლის ალში ითუთქებოდა, კენესუდის მრავალი საუკუნოების განმავლობაში. აი იქ—იმ მაღალ სოციალურ გორაზე, მისქანის ტიტანი! ამ გორის კენწვროზე აფრიალებს თავის დროშას. ამ კენწვროდან გადააგრილებს ქვევით—უფსკრულში ამ ჯოჯოხეთსაც. მის დასაფლავებასთან ერთათ ის აღიდგენს, დაიბრუნებს დაკარგულ სამოთხესაც. შრომა დაიბრუნებს რაც მისი ბუნებრივი ზვედრია, მარა რაც ცხოვრების სიღრმეში, სიხარმაცეს მიუხევე მიუხაკუთრებია: ის დედა-მიწას დაიბრუნებს და იმას, რაც მის სიღრმეშია, რაც მას ზევით-ზურგზე აკერია და რაც მას—შრომას, შეუქმნია გაუკეთებია. შრომა აღადგენს, სისხლსა და ხორცს შეასხამს დღეს უშინაარსოს, ყველგან და ყოველთვის სამასხროთ ავლებულს: თანასწორობას, ძმობას, თავისუფლებას! შრომა ქვეყანას თავის ხატით და მსგავსათ გარდქმნის!.. აი ბუნება, ტენდეცია შრომისა.

აი რა სურს და რას ბრძანებს ისტორიული აუცილებლობის უფალი. აი რას განახორციელებს ამა უფლისა გონიერი—ღონიერი იარაღი—პროლეტარიატი.

პატარა კაცო, ხია კაცო, პროლეტარებო, რა დიდი კაცი ხართ!..

უკრნალ-გამეტებიდან.

„ცნობის ფურცლის“ ატყეპას და ადფრთვანებსა სწავლარნი არა აქვს! რაკარც ზატარა ბაღდი, რამუქსაც მოულოდნელათ სწავლარნი სტატკუნა თფთვი ჩაუჯრდება ხელში და ჭკნინა, რამ ასეთი თფთვის წყალობით უძლიერეს მტერს თავ-ზარს დასცემს—ისე „ცნ. ფურც.“ შეიარაღებულს თავიდან ბაღდამდე ბ. ივ. გამართულის წერილით, რამუქსაც „მასუხის მავიერი“ დაარქვა ავტორმა (იხ. „ივ.“ № 118), ამასათ აუწყვას თავისი მისუსტებული თავი, გაუდგამს უსუსური ფეხები და რის რისით და ქეხით გაიძინის: „შეგნებულ მკითხველს კარგა ხანია დაფანებული აქვს მოკზნურისტების რისები და ტაქტიკა, რაც ბ. გამართულმა მხოლოდ ახლა იკვამ. მაგრამ იმ მრავალთ რა უშეუქმებთ, რამუქსათვის... მხელი გასაკების მოკზნურისტების მიერ არჩეული საბრძოლველი ტაქტიკა“.

მოკზნურის მიერ არჩეული საბრძოლველი ტაქტიკა რამ „ცნ. ფურცელს“ და გამანაიას არ მისწონდეს-ეს არც გასაკვირველია და არც სამწუხარო, რადგან რაღა „მოკზნური“ იქნებოდა „მოკზნური“, რამ „ცნ. ფურცელს“ მასთან რამე სკრთო ქონდეს. სამწუხარო და სავალალო ის არის, რამ ბ. გამართულმა არ იკვარს ის, რაც „ივერიის“ ფურცლებზე ზირველათ გამამხეურს და თავისი მეორე წერილით უფრო შოქს და თითქმის სამუდამოთ შესტავა იმ მღვრე მორეუში, რამუქსაც ზირველათ „ცნობის ფურცლის“ სწავლებით შედგა ფეხი. (განსენეთ „წერილი რედაქციის მიმართ“ ბ. ივ. გამართულისა, „ცნობის ფურცელში“ დაბეჭდილი). რა გაეწყობას! სწინს ასეთი უფთვლა ბუდის წერა! სწინს ბ. გამართულს სუდით და გულით ნდომია „ცნობის ფურცლის“, „ივერიის“ და tutti quanti-ს მამადლიერება. ეს ხომ ასე უნდა მომხდარიყო მას შემდეგ, რაც ბ. გამართულმა თავისი კლასიკური წერილი დასტავა „ივერიის“ 114 №-ში და ამ კლასიკურ წერილს კლასიკური წერილივე მიაყვალა „ივერიის“ 118 №-ში. ხელი ხელს ბანსო—ნათქვამია, ჯერ ბ. ივ. გამართულმა დაბანს ხელი სხენებულ გასეთების რედაქციებს და ახლა უკანასკნელნი სამავიეროს უსდიან ახალ შექმნილ მოკავშირეს. საინტე-

რესა, რგორ მიეგებება თვით ბ. გამართული „ცნ. ფურცლის“ დიფინიციებს? ჯილდოთ მიადებს მათ და ამაყებს თუ სირცხვილქული თავის უტყუარებას ადვიარებს?

„ცნობის ფურცლის“

არის ვერცთ წოდებული „იდე ფიქსით“ შემოიღობა, რომელიც იმაში მდგომარეობს, რომ ზოგიერთი ადამიანი ერთ რამე აზრზე შეიშლება, სხვაში კი ყველაფერში, თავისი კბურათ რასაკვირველია, დარბაისლათ მსჯელობს. აი, ასეთ ავთამყოფობათ აქვს ვადაქცეული „ცნობის ფურცლის“ რედაქციას საქართველოს ეროვნული ავტონომია. მისი აზრით, ყველამ მოწიწებით უნდა წარმოსთქვას ეს სიტყვა, მუხლი უნდა მოიყაროს მისი დროშის წინაშე, თუ არა და ხალხის მტრათ, „პოლიციური და საზოგადოებრივი საშუალებების მხმარებლათ“ გამოგაცხადებს, და ვაი შენი ბრალი! არ გაპატიებს აგრეთვე არც ყველა ავტონომისტების ერთმანეთში არევე-დარევეს, და თუნდაც რომ უცოდინარობით მოგივიდეს ეს, არ დაგიჯერებს—არა, კი იცი, მაგრამ განგებ იფიწყებო! ასეთი შეცდომა მოგვსვლია „ცნობის ფურცლის“ აზრით ჩვენც, როცა ქავჭავაძე, ცხენდაძე, აგრეთვე მასწავლებლებს და კიდევ სხვა ავტონომისტები ერთმანეთში აგვირევიან. ვაღიარებთ რომ სწორეთ ცოდვილი ვართ ამაში, რადგან ვერავითარ არსებით განსხვავებას ვერ ვპოულობთ მათ შორის; განსხვავება შეიძლება იყოს კიდევ რამე, მაგრამ მხოლოთ რაოდენობით და არა თვისებით. ასე ვფიქრობთ ჩვენ. შეიძლება ეს „უფიცობა“ იყოს, მაგრამ არ ნდობა აქ არაფერ შუაშია. მით უმეტეს არ უნდა ჩაგვეთვალოს დიდ ცოდვათ ეს, რომ თვით „ცნობის ფურცელი“ ყოველთვის აღტაცებით ეგებება ყოველ ავტონომისტს, როგორც პოლიციის გამდიერების მომხრე თვითმართველობას, ისე მოკრივე პედაგოგებს, როგორც ფეოდალებს, ისე კლერიკალებს, და საიდან უნდა გავიგოთ, ვინ არის ნამდვილი ავტონომისტი... ახლო მომავალში ვეცდებით უკანასკნელი კატეგორიის ავტონომისტებიც გამოვძებნოთ და დავხასიათოთ, ახლა კი მხოლოთ ორიოდ შენიშვნა. ვისაც ორი დღე მაინც უცხოვრია საქართველოში, მასში სიცილის მეტს არას გამოიწვევს „მოგზაურისტების“ მიერ „პოლიციური და საზოგადოებრივი საშუალებათა“ მხარების შესახებ ლაპარაკი, ნამეტურ, როცა ამას „ცნობის ფურცლის“ რედაქცია ამბობს. ვფიქრობთ, არ უნდა ესმოდეს ამ სიტყვების მნიშვნელობა „უმანკო საშუალებათა მხარებელ“ რედაქციას, თორემ არ გვგონია ასეთი ბრალდება ასე თამამათ წამოესროლა! თუ ქუთათამყოფელია ამ ბრალდებათ ერთ ფაქტს მაინც გამოაყოლებდა. ასეთივე ფაქტებია საქირო მეორე ბრალდებისთვისაც, რომელიც „მოგზაურისტების“ ფიზიკურ ზედმოქმედებას გვაძნობს, და თუ ამას ვერ იზამს, მაშინ ნება გვექნება მასვე დავუბრუნოთ საზოგადოებრივი საშუალებათა მხარებელის და ინსინუატორის სახელი...

ნარი.

ბურჟუა და პროლეტარი *

(თარგმანი)

მაგრამ მრეწველობის განვითარებასთან ერთათ პროლეტარიატი ვარდა იმისა რომ რაოდენობით მატულობს, უფრო და უფრო მრავალ რიცხოვან ჯგუფებათ იყრის თავს, ერთათ გროვდება; ამასთანავე იზრდება პროლეტარების ძლიერება

* იხ. მოგზ. № 25

და, რაც დრო გადის, უფრო იგნებენ იგინი ამ ძლიერებას. მუშათა ინტერესები და ცხოვრების პირობებზე უფრო და უფრო თანასწორდება; ამის ხელს უწყობს მანქანა, რელევანტური მისი და სხვა დაბრთა შორის განსხვავებას სპობს, სამუშაო ქირას ამცირებს და თითქმის ყოველგან ერთ და იმავე დონეზე ჩამოყავს. თითონ ბურჟუათა შორის უფრო და უფრო თან და თან ძლიერდება, ხოლო კოკურენციის ვადალიერება ბურჟუაში კოიხისებს ბადებს; ამის და გვართ ხელდასი ნდობას კარგავს და რყვას წყებულობს. მანქანები კი განუწყვეტლათ უმჯობესდება და ეს ვაუნჯობესება კიდევ უფრო ცუდ მდგომარეობაში აგდებს მუშასა. მუშასა და ბურჟუას შორის პირადი შეტაკება ნელ-ნელა სხვაფერდება და ერთი კლასის მეორე კლასთან შეტაკების ხასიათს იჩენს. მუშები ბურჟუათა წინააღმდეგ ერთათ საბრძოლველათ გაფიცვას იწყებენ, რომ ამით რამე ნაირათ არსებული სამუშაო ქირა შეინარჩუნონ. იგინი აარსებენ მუდმივ კავშირებსაც, რადგან წინდა წინ ხელავენ, რომ დრო-გამოშვებით შეტაკება იოუხდებათ. ალაგ-ალაგ ეს შეტაკება აშკარა აჯანყებათ იქცევა.

ხანდახან კიდევ იმარჯვებენ ხოლმე მუშები, მარა ეს გამარჯვება დიდ ხანს ვერ გასტანს. მუშათა გამარჯვების არსებითი ნაყოფი უფრო მათი სოლიდარობის გამტკიცებაა, ვინემ პირდაპირი შედავათის მოპოება. სოლიდარობის გამტკიცებას ხელს უწყობს გზების გაუმჯობესება, რადგანაც სხვა და სხვა კუთხის მუშები ერთმანერთს ეცნობიან და უახლოვდებიან. ასე გაკვრით დაახლოვება სრულიად სკამარისია სხვა და სხვა ადგილებში არსებულ მუშათა ბრძოლის საერთო ნაციონალურ, კლასობრივ ბრძოლათ გადასაქცევათ, მით უმეტეს რომ ამ ბრძოლას ყოველგან ერთნაირი ხასიათი აქვს. მარა კლასობრივი ბრძოლა არის პოლიტიკური ბრძოლა. თანამედროვე პროლეტარები, რკინის გზის წყალობით რამდენიმე წელიწადში ახერხებენ ისეთ შეერთებას, რომლისთვისაც საშუალო საუკუნოებში საუკუნეები იყო საჭირო.

პროლეტარათა ცალკე კლასათ და მასთან ერთ პოლიტიკურ პარტიათ შეკავშირების საქმეს ყოველ წუთში ძირს უთხრის თვით მუშების ერთმანერთ შორის კონკურენცია. მიუხედავათ ასეთი შეფერხებისა იგი ისევ ახლდება და თან და თან უფრო მჭიდრო და მრისხანე სახეს ღებს. იგი სარგებლობს ბურჟუაზიის სხვა და სხვა ნაწილათა უთანხმოებით და აძლულებს კანონმდებლობას მუშათა სოგი მოთხოვნეილება დააკანონოს. ასე ვავიდა, მაგალითათ, ინგლისში 10 საათის სამუშაო ბილი (კანონი).

ძველი საზოგადოების შინაგანი უთანხმოება ბევრნაირათ უწყობს ხელს პროლეტარიატის განვითარებას. ბურჟუაზიას განუწყვეტელი ომი აქვს ჯერ არისტოკრატისთან, შემდეგ ბურჟუაზიისავე იმ ნაწილთან, რომელიც მას მრეწველობის განვითარების გზას უღობავს: ვარდა ამისა იგი განუწყვეტლივ ეომება უცხო ქვეყნის ბურჟუაზიას. თითველი ამ ბრძოლათაგანი აძლულებს მას პროლეტარიატს მიმართოს, მისი დახმარებით ისარგებლოს და პოლიტიკურ მოძრაობაში ჩაითროს. ამ გვართ ის პროლეტარიატს თავის აღზრდას უზიარებს ე. ი. ხელში აძლევს იარაღს თავისავე წინააღმდეგ.

(შემდეგი იქნება).

შ უ რ ი ს - ძ ი ე ბ ა .

შევიდა ოთახში და შეგვევი მეც. ჯერ რამოდენიმე ბოლოთა გაპკრა და შემდეგ საწერ ტაბლას მიუჯდა. დაიწყა: „ძმაო სამსონ! ეგ საერთო საქმეა. მე მართოს არ მომხვე-

ღრია და იმედი მაქვს აუარს არ მეტყვი. შენი აზრი რომ ვიცი იმიტომ გნიშნავ მედიატორეთ. თედო“.

ბარათი გაამშრალა და კანვერტში დებდა, მარა რალაც გაახსენდა და შეჩერდა. მე გულში კანკალი დამიწყო. წერილის დახვეისა შემეშინდა. უცებ ყურიდან სული ჩავბერე და მცირეოდენი სინდისის მხილება ქარს გავაყოლე. წერილი დაბეჭდა და მსახურს გადასცა. მე შიგ კანვერტში წერილთან ერთად მოვიკალათე.

ეს ამბავი შაბათს მოხდა და კვირა დღით „ცნობის ფურცლის“ რედაქციაში მიგვიტანეს. ახალგაზრდა თმა ქუჩუხა ყმაწვილმა კონვერტს წვერი წახია და ბარათი ამოიღო. ეს ყმაწვილი სამსონი იყო. მე ისეთი მომეწონა სამსონი, რომ სულში ჩავიძვრენდი, მარა საქმისათვის ის ვამჯობინე მე თითონ ჩავძრომოდო სულში. ასეც მოვიქეცი.

— ევ ძლიერ კარგი! ჩაილაპარაკა მან და მეზობლების ყურადღება მიიპყრო. მე აღერისის ნიშნათ თავზე ხელი გადავუსვი.

— რატომ არ უნდა ვიკისრო მედიატორობა, განაგრძო მან, სასირცხო აქ დიახაც არაფერია.

საიდგანლაც არ იყო, მფარველი ანგელოზი გაჩნდა და მარჯვენა ამოეტუხა. გამხდარსა და ფერ წასულს სახეზე დიდი უკმაყოფილება ეტყობოდა. აშკარათ ჩანდა ახალგაზრდა ყმაწვილისაგან ბევრჯერ იმედ გაცრუებული წასულიყო. უღვაშებში შეპარული სიამოვნების დიმილი მაშინვე შენიშნა ანგელოზმა და ნადელიანი ხმით წასჩურჩულა: «სირცხვილი შენ, ქაბუკო! განა ვერა ხედავ რასა ჩადიხარ? განა შენ არ იყავი, რომელმაც გაზეთის ფურცლებზე ვალანდლე ის ყმაწვილი და შენი ცალ-მხრობა დაამტკიცე? რაღა პირით უთვლი თანხმობას თედოს? გაბედე, იჯმენი ეშმაკისაგან!»

ჭაბუკი გაწითლდა. ვგონებ შერცხვა. მაგრამ გქონდეს სიცოცხლე მე იმას ცეცხლი შეუნთე, ასეთი ულუფა მოწინააღმდეგესათვის დამენებებია სირცხვილი იქნებოდა და მერმე ისეთი მეტოქისათვის, როგორც ზემოხსენებული ანგელოზი იყო.

ბრწყინვალეთ გავიმარჯვე. ქაბუკმა ანგელოზს ზურგი უჩვენა და ჩემკენ შემოტრიალდა.

ანგელოზს „მწარე ცრემლები“ გადმოსცვივდა; „მღუღარე ცრემლები“ „მწველი ცრემლები“ „ფური შენს კაცობას“ ო უთხრა და გაფრინდა. მე თავისუფლათ ამოვისუნთქე. მოვსდექი პრაპაგანდას: ნუ გეშინია ყმაწვილო მეთქი; ახლა შენ ამოვირჩია თედომ, მიდი და დაეხმარე. მერე შენ ამოიჩიე ის მოვა და ხელს შევიწყობს, აქ პირდაპირი ანგარიშია მეთქი; ხელი-ხელს ბანს და ამას საზოგადოება არასოდეს არ გაგიმტყუნებს მეთქი; კიდევ ბევრი რამ ველაპარაკე და ისე მაგრა ჩაუჭედე თავში, რომ მგონი ორ-სამ დღეს არ დაავიწყდება.

ჩემი შურის ძიება ამით დავასრულე. ბენია ჩხიკვიშვილს ზათბალა ავუტყხე. ჯერ არ მახსოვს იმას ჩემთვის სასიმოვნო რამ ექნას. არ სჯერა რომ კაცმა ხანდისხან ეშმაკიც უნდა მოიმალიეროს. ამა თუ კარგი ბიჭია, გაუძლოს სამსონსა და თედოს.

დავმთები თქვენი ეშმაკი.

დედაკაცი და მისი ეკონომიური მდგომარეობა.

(კლარა ცეტკინასი).
თარგმანი რუსულიდან.
(შემდეგი *).

მთელი დღის განმავლობაში პატარა ბავშვი რჩებიან უფროსი დის მზრუნველობის და მხედველობის ქვეშ და თუ ეს უფროსი

შვილი არა ყავს დედა ქირაობს ვინმე მეზობელ ქალს, რომლის სპეციალურ ხელობას „ბავშვების განკვეთილება“ წარმოადგენს. ბავშვმა რომ არ იტიროს, ჩაჩრთავენ ხოლომე პირში ჭუჭყიან საწუწნს, ან აძლევენ სხვა და სხვა დასაძინებელ წამალს, მაგალითათ, ხაშხაშს. რის შედეგი ან ბავშვის სიკვდილია და ან მისი სამუდამოთ გამოჩერჩეტება. დედის რძის ნაცვლათ ახლათ გამოგონებულ სხვა და სხვა გვარი საშუალებით ასაზრდოებენ, რაც, რასაკვირველია, ცუდათ მოქმედებს ბავშვის ნორჩ აგებულებაზე. რაც შეეხება სიწმინდეს და გიგიენას — ეს ხომ მიუწოდებელია მუშა-ქალისთვის. პროლეტარის ცოლი დიდ-ბედნიერებათ ჩათვლის თავს, რომ შვილის სადმე მიბარება შეეძლოს. როცა ბავშვი ძუძუმწოვრობის ხანას გადაცილდება, ის უფროსი და-ძმანის ან მეზობლის ყურადღების ქვეშ იმყოფება, უფრო ხშირათ კი სრულებით უპატრონოთ რჩება და აშინაოთ ეძლევა განუსაზღვრელი საშუალება თავის დაწვისა, წყალში ჩაფარდნისა, ფანჯარიდან გადავარდნისა.

ძალიან იშვიათათ ხერხდება, რომ ბალდი საბავშვო ბაღში მოაყვებს, საიდანაც ის პირდაპირ სკოლაში გადადის. მხოლოდ აშინაო შემთხვევაში შეუძლია დედას თავისუფლათ ამოისუნთქოს, რადგანაც დარწმუნებულია, რომ მისი შვილი უფროსების ყურადღებისა და გავლენის ქვეშ იმყოფება და ამიტომ არაფერი ხიფათი და უბედურება არ მოელის. ვერც საბავშვო ბაღები და ვერც სხვა ამგვარი დაწესებულებანი, რასაკვირველია, ვერ აღწევენ თავის მიზანს, ვერ აწვითარებენ ბავშვს ისე, როგორც უნდა და ვერც შეიძლება ამას თანამედროვე კლასობრივ წეს-წყობილებაში; მაგრამ, რაც უნდა იყოს, მუშა-ქალისთვის ამ დაწესებულებათ მეტათ დიდი მნიშვნელობა აქვთ.

სიღარიბის გამო მუშა-ქალს არ შეუძლია შვილი რიგთან ალზარდოს, მას ამისთვის არ ცალია... შვილები იმყოფებიან დედის გავლენის ქვეშ მხოლოდ მუშაობის შემდეგ, კვირა-უქმე დღეებში, თუ, რასაკვირველია, ის ამ დროსაც არ მუშაობს. მაგრამ, აუტანელი შრომის გამო, იმდენათ მოქანცულია მისი სხეული, მისი გული იმდენი ბოლომითა და ვარმით არის საესე, იმდენი შინაური საქმე უგროვდება მთელი კვირის განმავლობაში, რომ მას ბავშვისთვის აღარ ცალია...

რა გავლენა უნდა იქონიოს აშინაო მდგომარეობაში მყოფმა დედამ შვილზე?!

დაგვრჩა წვრილ-ბურჟუაზიული ოჯახი, ეს სიძველეთა მუზეუმი, საღარო ყოველ-გვარი მცნების და ჩვეულებისა, რომელნიც, ოდესღაც ჩვენი წინაპრებისთვის უძვირფასეს განძს და წმიდათა წმიდას წარმოადგენდნენ. წვრილ ბურჟუაზიულ კლასის ცხოვრების პირობები არაფერს შემთხვევაში არ წარმოადგენენ მისაბამ მაგალითს... წვრილი ბურჟუაზია უიმედოთ იღუბება და, იმათ მასალა გარდა თავის მდგომარეობით მსხვილ ბურჟუაზიას უთანაშწორდება, პროლეტარიატის რაზმს უერთდება. ამ კლასის ქალები, ბაძავენ რა ყველაფერში მსხვილ ბურჟუაზიულ დასის ქალებს, ცდილობენ ბავშვების აღზრდიდან თავი გაითავისუფლონ. უმრავლესი მათი ნაწილი კი, იძულებულია სხვა რამე გარეშე სამუშაოს მოკიდდოს ხელი, როგორც, მაგალითათ, კრევა, ქსოვა, მასწავლებლობა, და აშინაოთ, პროლეტარ-ქალებზე ცოტა უქმეთეს მდგომარეობაში იმყოფებიან. როგორც ვხედავთ ბავშვებზე ზრუნვა და მათი აღზრდა ამ კლასის ქალებსაც თან და თან ხელიდან ეცლებათ.

ახალმა წარმოების პირობებმა მოსპეს რა ოჯახში მოსახლარი საგნების კეთების საქიროება, დაარღვიეს ნიადაგი შვი-

* იხ. „მოგზაური“ № 24.

ლის აღზრდისთვის სახლში. ქალი, რომელმაც საზოგადოებრივ სათვის დაიწყო მუშაობა, იძულებული გახდა „ბუნებრივ დანიშნულებისათვის“ თავი დაენებებინა, რომელიც ბუნებრივი იყო მხოლოდ მინამდის სანამ ის ეკონომიურ პირობებს ეთანხმებოდა. იგეგმვს პირ. ასევე, კიდევ, კუთხე უღმ.

შვილების მოვლა და მათი აღზრდა მხოლოდ მინამდის შეიძლებოდა დედის განსაკუთრებულ ფუნქციით დარჩენილიყო, სანამ ქალი თავის მოქმედების თვისებით და ხასიათით ოჯახთან იყო შეკავშირებული. საოჯახო ცხოვრებას უსათუოთ ეკონომიური პირობების-დაგვარი ევოლიუცია უნდა განეცადა, რადგანაც ოჯახი მხოლოდ ეკონომიურ კავშირს წარმოადგენს და არა ზნეობრივს. ოჯახის ეკონომიურ საფუძველთან ერთად მისი წევრების ზნეობრივი აზრი და შეხედულებანიც უნდა შეცვლილიყვნ. აღზრდის საქმეში საზოგადოება თან და თან ოჯახის ალავს იჭერს და, ბოლოს, უსათუოთ მის პირდაპირ მემკვიდრეთ გახდება. ეს ევოლიუცია, სამწუხაროთ, ჯერ არ დასრულებულა. ახალსა და ძველს შორის ბრძოლა—ეს მძიმე გარდამავალი ხანა, როგორც ყველაფერს, ისე ბავშვების აღზრდის საქმესაც მეტათ აფერხებს. მაგრამ ოჯახი თან და თან იწმლება, ეს პროცესი ისეთი სისწრაფით ხდება, რომ მისი საბოლოოთ დასრულება ყოველ ეჭვს გარეშეა. ბავშვების აღზრდა გადადის და უსათუოთ უნდა გადავიდეს ოჯახიდან საზოგადოებაში, ეს საქმე, დედების ნაცვლათ, ნამდვილ პედაგოგებს უნდა ჩაუვარდეს ხელში. ქალი გახდება თავისუფალი არა თუ როგორც დიასახლისი, არამედ როგორც დედა; მას უფლება უნდა ქონდეს ხელი მოკიდოს იმ საზოგადო მოღვაწეობას, რომელიც ეთანხმება იმის ნიჭს და მიღრეკილებას და საზოგადოების მოთხოვნილებას. მისი სოციალური მდგომარეობა თან და თან დაემსგავსება მამაკაცის მდგომარეობას და რაც უნდა იწუხონ და ეცადონ ამ ფაქტს იოტის ოდენათაც ვერ შეცვლიან.

ჩვენი აზრით, ამ მოვლენის გამო ტირილი არა ღირს. ის აზრი, რომ ქალი ვითომ თვით ბუნებამ მიაღწინა ბავშვების აღზრდელათ—უძველესი და დახვესებული აზრთაგანია, რომელსაც თანამედროვე საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ადვილი არ უნდა ქონდეს.

ბავშვის „ბუნებრივი აღზრდელათ დედა მხოლოდ ძუძუ-მწოვრობის ხანაშია, რადგანაც ამ დროს განმავლობაში შვილსა და დედას შორის მართლაც ბუნებრივი კავშირი არსებობს. საზოგადოების მოვალეობა გამოახატება იმაში, რომ დედის ორსულობის დროს შვილი ნორმალურ პირობებში ვითარდებოდეს, ხოლო ძუძუ-მწოვრობის ხანაში პატარას დედის მოვლა და მზრუნველობა არ შოაკლდეს. მაგრამ როდესაც ბავშვი ძუძუ-მწოვრობის ხანას გადაცილდება—მისთვის სულ ერთია ვინ იქნება მისი აღზრდელი—დედა თუ ვინმე სხვა, აქ უმთავრესი მნიშვნელობა უცვლელ „ბუნებრივ“ მიზნებს როდი აქვთ, —გავლენა და მნიშვნელობა, უმთავრესათ, ცვალებად საზოგადოებრივ პირობებს აქვთ.

დედის აღზრდა კი არ წვრთნის და ავითარებს ბავშვს, ავითარებს მხოლოდ გონივრული აღზრდა, რომელიც ბავშვის განვითარების კანონების ცოდნაზე დამყარებული.

წინანდელი მარტივი შრომის განაწილების წყალობით, ქალი მართლაც, „ბუნებრივ“ შვილების აღზრდელს და „ბუნებრივ“ ოჯახის მწარმოებელს წარმოადგენდა. მაშინდელი აღზრდა ისეთივე მარტივი იყო, როგორც მაშინდელი წარმოება. ცხოვრება თან და თან რთულდებოდა, შრომა თან და თან ნაწილდებოდა. სხვა მრავალ საქმესთან ერთად

ქალს ბავშვების აღზრდაც გამოეცალა ხელიდან, რადგანაც ამ საქმეში, თანახმად ცხოვრების ახალი პირობებისა, სპეციალური ცოდნა და განათლება მოითხოვა.

პირველ ყოვლისა დედას ვაჟების ტენნიკური სწავლა გამოეცალა ხელიდან, მერე კი, თან და თან, ბავშვების გონებრივი განვითარება და, საზოგადოთ, აღზრდა,—ამ საქმისთვის სპეციალურათ მომზადებულ პირებს ჩაუვარდათ ხელიში.

ახლა, რასაკვირველია, არავინ არ გაუხდება წინააღმდეგი ამნაირ შრომის განაწილებას, რადგანაც უპირატესობა და აუცილებლობა სპეციალისტების მასწავლებლობისა ცხადსეუცხადესია. ეხლა ვედარავინ იტყვის, რომ თავის შვილის „ბუნებრივი და განსაკუთრებული მასწავლებელი“ უსათუოთ დედა უნდა იყოს.

ამ ნაირათ, დედის მნიშვნელობა, როგორც თავის შვილების აღზრდელისა, ეხლანდელი სწავლა-განათლების წყალობით, შესამჩნევათ შემცირდა.

ბავშვების აღზრდა განვითარებაში, დედის ადგილი საზოგადოებას უჭირავს ეხლა, დედა კი არა—საზოგადოება აწესრიგებს სწავლა-განათლების საქმეს, რომლისთვის სპეციალურათ მომზადებულ პირებს იწვევს. ამ გარემოების მიზნია—ერთი მხრით შრომის განაწილება, მეორეთი—ქალის ოჯახიდან გასვლა და გარეთ მუშაობა.

დოგმატიური დაჟინება იმის შესახებ, რომ ქალი უსათუოთ თავის შვილების აღზრდელი უნდა იყოსო, აშკარათ ეწინააღმდეგება სინამდვილის ფაქტებს. ფაქტიურათ ხომ დიდი ხანია, რაც ქალმა თავის შვილების აღზრდა მიატოვა.

როგორღაც სრულებით ავიწყდებათ, რომ ბავშვების აღზრდა ისეთივე სპეციალურია, როგორც ყველა სხვა სპეციალური საქმე.

როგორც ყველა სპეციალური საქმე, ისე აღზრდაც მოითხოვს აღზრდელისაგან ნიჭს, მიწოდებას ამ საქმისთვის, რაც აუცილებელი საჭიროა ბავშვის ტენნიკურ მომზადებისთვის და მის ყოველ-მხრივ განვითარებისთვის, თუ მაინცა და მაინცა სურთ, რომ ქალს ბავშვების აღზრდას საქმე მიაჩნონ ხელში მაშინ უნდა ვიგულისხმოდ, რომ მას ამ საქმისთვის შესწევს ყველა ზემო-აღნიშნული თვისებები; მაგრამ ნამდვილათ ეს აღარ არის—მხოლოდ უმცირეს ნაწილს ქალებისას შეუძლია, რომ ეს სერიოზული საქმე შეასრულოს.

ქალები არ იბადებიან პედაგოგებათ სწორეთ ისე, როგორც კაცები არ იბადებიან ხარახებათ, სალდათებათ და მხატვრებათ. ასეც რომ არ იყოს, ცხოვრების ახალი პირობების გამო, ქალს არ შეუძლია თავისი პედაგოგიური ნიჭი განავითაროს.

პედაგოგიური ნიჭი, როგორც ყველა სხვა ტალანტი, რომელიმე განსაკუთრებული სქესის თვისებას კი არ შეადგენს. ამ თვისებით არიან დაჯილდოებულნი კერძო პირები, რომელნიც ეკუთვნიან როგორც ერთს, ისე მეორე სქესს.

(შემდეგი იქნება)

სტატია ნ. პ. როსტომაშვილი.
(ისამაგონე ახლან)
მთლიანად იმპერატორს
რედ.-გამომც. ი. პ. როსტომაშვილი.
ისპორტულ შინაგარე ენა...
ისპორტულ სკოლა...
ისპორტულ სკოლა...
ისპორტულ სკოლა...